

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1908.

Första Kammaren.

N:o 13.

Onsdagen den 19 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet grefve *Hamilton* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående öfverlåtelse till landtförsvaret af en del utaf förra skvadronschefsbostället Mölleröd N:o 1 kungsgård om $2\frac{5}{8}$ mantal i Kristianstads län;

2:o) angående öfverlåtelse till landtförsvaret af förra landshöfdingebostället kungsgården Noret i Kopparbergs län;

3:o) angående öfverlåtelse till landtförsvaret af tre lägenheter, tillhörande Ulriksdals kungsgård m. m.;

4:o) angående förvärfvande för Nyköpings hospitals räkning af tomterna n:ris 77—83 i Nyköpings stads tredje kvarter;

5:o) angående upphörande af vissa från Trollhätte kanal- och vattenverk utgående afgifter; samt

6:o) angående ersättning för kostnaderna för värderingar af vissa ingenjören Ernst Stridsberg samt Trollhätte pappersbruksaktiebolag tillhöriga byggnader och anläggningar m. m.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att ledamoten af Riksdagens Första Kammare Herr *Per Lundsten* är insjuknad i influensa och på grund däraf oförmögen att under närmaste tid deltaga i riksdagsarbetet, intyggar på heder och samvete

Stockholm 18 febr. 1908

Karl A. R. Lundberg,

leg. läk.

Justerades protokollet för den 12 i denna månad.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag

dels till Riksdagens skrifvelse, n:o 14, till Konungen, angående val af Riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare,
dels ock till Riksdagens förordnanden:
 n:o 15, för revisionssekreteraren m. m. B. F. E. Hasselrot att vara Riksdagens justitieombudsman, och
 n:o 16, för härardshöfdingen m. m. doktor Ossian Berger att vara Riksdagens justitieombudsmans efterträdare.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den af grefve *Wachtmeister Axel*, m. fl. under gårdagen väckta och då bordlagda motion, n:o 45, angående lindring i skatt för socker från råsockerfabriken i Karlshamn.

Ang. ministeriella ärendens öfverförande till statsrådet.

Föredrogs å nyo konstitutionsutskottets den 15 och 18 innevarande månad bordlagda utlåtande, n:o 1, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 7, 9, 11, 12, 28, 32, 33, 86 och 105 regeringsformen samt § 38 mom. 2 riksdagsordningen.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna hänvisat Kungl. Maj:ts till Riksdagen aflåtna proposition den 7 februari 1908, n:o 38, däruti Kungl. Maj:t till Riksdagens pröfning i grundlagsenlig ordning framlagt ett vid propositionen fogadt förslag till ändrad lydelse af §§ 7, 9, 11, 12, 28, 32, 33, 86 och 105 regeringsformen samt § 38 mom. 2 riksdagsordningen.

Utskottet hade förmålt, att utskottet i likhet med konstitutionsutskottet vid 1907 års riksdag funnit giltiga skäl föreligga för vidtagande af de i den kungl. propositionen föreslagna grundlagsändringar och att utskottet ej heller haft något att anmärka mot affattningen af de föreslagna grundlagsstadgandena. I nu föredragna utlåtande hade utskottet hemställt, att Riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling, antaga följande förslag till ändrad lydelse af §§ 7, 9, 11, 12, 28, 32, 33, 86 och 105 regeringsformen samt § 38 mom. 2 riksdagsordningen:

Regeringsformen.

(*Nuvarande lydelse:*)

§ 7.

Alla regeringsärenden med undantag af sådana, som i 11 och 15 §§ omförmälas, skola inför Konungen i statsrådet föredragas och där afgöras.

(*Föreslagen lydelse:*)

§ 7.

Alla regeringsärenden, med undantag af sådana, som i 15 § omförmälas, skola inför Konungen i statsrådet föredragas och där afgöras.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

Aug. ministeriella ärendens öfverförande till statsrådet.

(Forts.)

§ 9.

Uti alla mål, som hos Konungen i statsrådet förekomma, skall protokoll föras. Statsrådets tillstädesvarande ledamöter böra, under ansvarighet för rådslagen, till den påföljd, hvarom i 106 och 107 §§ vidare stadgas, ovillkorligen till protokollet sina meningar yttra och förklara; Konungen dock förbehållet att allena besluta. Skulle någonsin den oförmodade händelse inträffa, att Konungens beslut vore uppenbarligen stridande mot rikets grundlag eller allmän lag, åligge det då statsrådets ledamöter att kraftiga föreställningar däremot göra. Den, som ej särskild mening till protokollet anfört, vare för beslutet ansvarig, såsom hade han styrkt Konungen att det beslut fatta.

§ 11.

Ministeriella mål, hvarmed förstås alla de, som angå rikets förhållande till främmande makter, skola på det sätt Konungen lämpligast synes, beredas af ministern för utrikes ärendena, hvilken det tillhör att dessa mål anmäla och föredraga inför Konungen i närvaro af statsministern och någon annan statsrådets ledamot eller, där ministern för utrikes ärendena tillika är statsminister, två

§ 9.

Uti alla mål, som hos Konungen i statsrådet förekomma, skall protokoll föras. *Där rikets säkerhet eller eljest synnerligen viktiga skäl kräfva hemlighållande af mål, som angår rikets förhållande till främmande makt, skall öfver målet föras särskildt protokoll.*

Statsrådets tillstädesvarande ledamöter böra, under ansvarighet för rådslagen, till den påföljd, hvarom i 106 och 107 §§ vidare stadgas, ovillkorligen till protokollet sina meningar yttra och förklara; Konungen dock förbehållet att allena besluta. Skulle någonsin den oförmodade händelse inträffa, att Konungens beslut vore uppenbarligen stridande mot rikets grundlag eller allmän lag, åligge det då statsrådets ledamöter att kraftiga föreställningar däremot göra. Den, som ej särskild mening till protokollet anfört, vare för beslutet ansvarig, såsom hade han styrkt Konungen att det beslut fatta.

§ 11.

I mål, som angå rikets förhållande till främmande makter, skola alla meddelanden till främmande makt eller Konungens sändebud i utlandet, utan afseende å ärendets beskaffenhet, ske genom ministern för utrikes ärendena.

Ang. ministeriella ärendens öfverförande till statsrådet.
(Forts.)

(Nuvärande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

andra tillkallade statsrådsledamöter. Är statsministern hindrad att vara tillstädes, tillkalle Konungen i hans ställe en annan statsrådets ledamot. Är ministern för utrikes ärendena frånvarande, föredrage den statsrådets ledamot, Konungen äfven i detta fall tillkalle. Sedan Konungen af dessa ämbetsmän inhämtat till protokoll anförda råd, för hvilka de blifva ansvarige, fatte Konungen, i deras närvaro, besluten; åliggande det den därtill särskildt förordnade att protokollet föra. Af sådana beslut må Konungen låta till statsrådets kunskap komma hvad honom nyttigt synes, så att kännedom äfven af denna riksstyrelens gren måtte hos statsrådet finnas. Alla meddelanden i ministeriella mål till främmande makt eller Konungens sändebud i utlandet skola, utan afseende å ärendets beskaffenhet, ske genom ministern för utrikes ärendena.

§ 12.

Konungen äger att i afhandlingar och förbund med främmande makter ingå, sedan Han, i den ordning föregående paragraf stadgar, däröfver hört statsministern, ministern för utrikes ärendena och någon annan tillkallad statsrådets ledamot eller, där ministern för utrikes ärendena tillika är statsminister, två andra tillkallade statsrådets ledamöter.

§ 28.

1:o. Konungen äger att i statsrådet utnämna och befordra in-

§ 12.

Konungen äger att i afhandlingar och förbund med främmande makter ingå, sedan statsrådet däröfver blifvit hört.

§ 28.

Konungen äger att i statsrådet utnämna och befordra infödde

*(Nuvarande lydelse:)**(Förelagen lydelse:)*

Ang. ministeriella ärendens ofverförande till statsrådet.

(Forts.)

födde svenske män till alla de ämbeten och tjänster inom riket, högre och lägre, hvilka äro af den egenskap, att Konungen fullmakter dära utfärdar, dock böra vederbörande förut med förslag hafva inkommit, där sådana hittills ägt rum. Konungen vare likväl obetaget, att, efter vederbörandes hörande eller uppå deras framställning, till lärarebefattningar vid universiteterna, de teologiska läraretjänsterna likväl undantagna, sasom ock till lärare- och andra beställningar vid andra inrättningar för vetenskap, slöjd eller skön konst, äfvensom till läkarebefattningar, kalla och befordra äfven utländske män af utmärkt förtjänst, de där den rena evangeliska läran bekänna. Likaledes må konungen kunna uti militära ämbeten nyttja utländske män af sällsynt skicklighet, men icke till kommandanter i fästningarna. Konungen fäste, vid alla befordringar, afseende endast å de sökandes förtjänst och skicklighet, men icke på deras börd. Till prästerligt ämbete eller till annan tjänst, hvarmed är förenadt åliggande att meddela undervisning i kristendom eller teologisk vetenskap, kan endast den utnämnas, som bekänner den rena evangeliska läran. Till alla öfriga ämbeten eller tjänster, med det undantag i afseende å statsrådets ledamöter, som i 4 § stadgas, må bekännare af annan kristen troslära, äfvensom af den mosaiska, kunna nämnas; dock må icke någon, som ej tillhör den rena evangeliska läran, såsom domare eller innehafvare af annan tjänst deltaga i handläggning eller afgörande af fråga, som angår reli-

svenske män till alla de ämbeten och tjänster, högre och lägre, hvilka äro af den egenskap, att Konungen fullmakter dära utfärdar, dock böra vederbörande förut med förslag hafva inkommit, där sådana hittills ägt rum. Konungen vare likväl obetaget att, efter vederbörandes hörande, eller uppå deras framställning, till lärarebefattningar vid universiteterna, de teologiska läraretjänsterna likväl undantagna, såsom ock till lärare- och andra beställningar vid andra inrättningar för vetenskap, slöjd eller skön konst, äfvensom till läkarebefattningar kalla och befordra äfven utländske män af utmärkt förtjänst, de där den rena evangeliska läran bekänna. Likaledes må Konungen kunna uti militära ämbeten nyttja utländske män af sällsynt skicklighet, men icke till kommandanter i fästningarna. Till konsul må ock utländsk man nämnas, där lön ej är med befattningen förenad. Konungen fäste, vid alla befordringar, afseende endast å de sökandes förtjänst och skicklighet, men icke på deras börd. Till prästerligt ämbete eller till annan tjänst, hvarmed är förenadt åliggande att meddela undervisning i kristendom eller teologisk vetenskap, kan endast den utnämnas, som bekänner den rena evangeliska läran. Till alla öfriga ämbeten eller tjänster, med det undantag i afseende å statsrådets ledamöter, som i 4 § stadgas, må bekännare af annan kristen troslära, äfvensom af den mosaiska, kunna nämnas; dock må icke någon, som ej tillhör den rena evangeliska läran, såsom domare eller innehafvare af annan

Ang. ministeriella ärendens öfverförande till statsrådet.
(Forts.)

(Nuvarande lydelse:)

gionsvård, religionsundervisning eller befordringar inom den svenska kyrkan. Hvarje departementschef skall föredraga och expediera alla ärenden rörande befordringar, förordnanden, tjänstledighet och afsked, till och ifrån ämbeten och tjänster vid de verk och stater, som under departementet höra.

2:o. Konungen äger att genom naturalisation till svensk medborgare upptaga utländsk man i den ordning och under de villkor, som bestämmas genom särskild lag, stiftad i den ordning 87 § 1 mom. stadgar. Sålunda naturaliserad utländing njute samma rättigheter och förmåner, som infödd svensk man, dock utan att kunna till ledamot af Statsrådet utnännas.

§ 32.

Sändebud hos främmande makter och tjänstemän vid beskickningarne nämne Konungen i den ordning, som i 11 § i fråga om ministeriella måls behandling föreskrifven är.

§ 33.

Enär sådana sysslor, hvartill förslag blifvit upprättade, skola af Konungen bortgifvas, böra statsrådets ledamöter yttra sig öfver de sökandes skicklighet och förtjänster. Äge de äfven rätt, att emot Konungens utnämningar till andra tjänster och ämbeten underdåniga påminnelser göra.

(Föreslagen lydelse:)

tjänst deltaga i handläggning eller afgörande af fråga, som angår religionsvård, religionsundervisning eller befordringar inom den svenska kyrkan. Hvarje departementschef skall föredraga och expediera alla ärenden, rörande befordringar, förordnanden, tjänstledighet och afsked, till och ifrån ämbeten och tjänster vid de verk och stater, som under departementet höra.

(Lika med § 33.)

Utgår.

§ 32.

Enär sådana sysslor, hvartill förslag blifvit upprättade, skola af Konungen bortgifvas, böra statsrådets ledamöter yttra sig öfver de sökandes skicklighet och förtjänster. Äge de äfven rätt, att emot Konungens utnämningar till andra tjänster och ämbeten underdåniga påminnelser göra.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

Ang. ministeriella ärendens öfverförande till statsrådet.

(Forts.)

§ 33.

(Lika med nuvarande §28 mom. 2.)

Konungen äger att genom naturalisation till svensk medborgare upptaga utländsk man i den ordning och under de villkor, som bestämmas genom särskild lag, stiftad i den ordning 87 § 1 mom. stadgar. Sälunda naturaliserad utlänning njute samma rättigheter och förmåner, som infödd svensk man, dock utan att kunna till ledamot af statsrådet utnännas.

§ 86.

§ 86.

Med tryckfrihet förstås hvarje svensk mans rättighet att, utan några af den offentliga makten i förväg lagda hinder, utgifva skrifter, att sedermera endast inför laglig domstol kunna tilltalas för deras innehåll, och att icke i annat fall kunna därför straffas, än om detta innehåll strider mot tydlig lag, gifven att bevara allmänt lugn, utan att återhålla allmän upplysning. Alla handlingar och protokoll i hvad mål som helst, de protokoll undantagna, som uti statsrådet och hos Konungen i *ministeriella ärenden* och kommandomål föras, må ovillkorligen genom trycket kunna utgifvas. Ej må tryckas banko- och riksgäldsverkens protokoll och handlingar rörande ärenden, hvilka böra hemliga hållas.

Med tryckfrihet förstås hvarje svensk mans rättighet att, utan några af den offentliga makten i förväg lagda hinder, utgifva skrifter, att sedermera endast inför laglig domstol kunna tilltalas för deras innehåll, och att icke i annat fall kunna därför straffas, än om detta innehåll strider emot tydlig lag, gifven att bevara allmänt lugn, utan att återhålla allmän upplysning. Alla handlingar och protokoll i hvad mål som helst, de protokoll undantagna, som uti statsrådet och hos Konungen i kommandomål föras, må ovillkorligen genom trycket kunna utgifvas. Ej må tryckas banko- och riksgäldsverkens protokoll och handlingar rörande ärenden, hvilka böra hemliga hållas.

§ 105.

§ 105.

Lagtima Riksdags konstitutionsutskott äge att äska de pro-

Lagtima Riksdags konstitutionsutskott äge att äska de pro-

Ang. ministeriella ärendens öfverförande till statsrådet.
(Forts.)

(Nuvarande lydelse:)

tokoll, som uti statsrådet blifvit förda, utom dem, som angå ministeriella ärenden och kommandomål, hvilka endast i det, som rör allmänt kända och af utskottet uppgifna händelser, må kunna fordras.

(Föreslagen lydelse:)

tokoll, som uti statsrådet blifvit förda, dock att sådant särskildt protokoll, hvarom i 9 § förmäles, och protokoll i kommandomål må kunna fordras endast i det, som rör allmänt kända och af utskottet uppgifna händelser.

Riksdagsordningen.

§ 38.

2. Utskottet åligger ock att äska de i statsrådet förda protokoll, med undantag af dem, som angå ministeriella ärenden och kommandomål, hvilka endast i hvad som rör kända och af utskottet uppgifna händelser kunna fordras. Om utskottets rätt och plikt att, efter granskning af dessa protokoll, hos Riksdagen anmäla de anmärkningar, hvartill denna granskning funnits föranleda, eller eljest vidtaga den med anledning af gjord anmärkning erforderliga åtgärd, så ock att, när af riksdagsman eller af annat utskott än konstitutionsutskottet fråga blifvit väckt, att statsrådet eller någon dess ledamot eller föredragande sitt ämbete på obehörigt sätt utöfvat, däröfver, före frågans afgörande af Riksdagen, afgifva yttrande, därom är i regeringsformen stadgad.

§ 38.

2. Utskottet åligger ock att äska de i statsrådet förda protokoll, dock att sådant särskildt protokoll, hvarom i 9 § regeringsformen förmäles, och protokoll i kommandomål kunna fordras endast i hvad som rör allmänt kända och af utskottet uppgifna händelser. Om utskottets rätt och plikt att, efter granskning af dessa protokoll, hos Riksdagen anmäla de anmärkningar, hvartill denna granskning funnits föranleda, eller eljest vidtaga den med anledning af gjord anmärkning erforderliga åtgärd, så ock att, när af riksdagsman eller af annat utskott än konstitutionsutskottet fråga blifvit väckt, att statsrådet eller någon dess ledamot eller föredragande sitt ämbete på obehörigt sätt utöfvat, däröfver, före frågans afgörande af Riksdagen, afgifva yttrande, därom är i regeringsformen stadgad.

Vid utlåtandet fanns reservation afgifven af herr *Säve*, som anförde:

»Då jag inom utskottet förliden riksdag, då en liknande Kungl. Maj:ts proposition förelåg, ej kunde tillstyrka bifall till förslaget att öfverföra de ministeriella ärendena från den ministeriella kon-

seljen till statsrådet, och då sedan dess inga nya skäl blifvit förbragta för ett sådant öfverförande, har jag, som fortfarande anser, att den föreslagna grundlagsändringen kan i väsentlig grad försvåra förhandlingarna om ett förbund med en främmande makt, som häfdandet af rikets själfständighet och trygghet kan göra önskvärdt, ej heller nu ansett mig böra tillstyrka bifall till grundlagsändringen i fråga, och det så mycket mindre, som nu gällande grundlagsbestämmelser lämna fullt tryggande garantier mot att riket skall kunna obetänksamt indragas i en för dess säkerhet eller värdighet vadlig allianspolitik.»

Ang. ministeriella ärendens öfverförande till statsrådet.
(Forts.)

Herr Säve: Det föreliggande utskottsbetänkandet är likartadt med det öfver samma ämne, som förelåg förliedet år, och mot hvilket jag äfven då tillät mig att afgifva en reservation. Om jag nu vid det afslagsyrkande jag kommer att göra ej är i tillfälle att framlägga några nya synpunkter, må det ursäktas mig, allra helst som hvarken utskottet eller Kungl. Maj:ts proposition framlagt några egentligen nya skäl för de framställda yrkandena.

Hvad jag förliedet år till en början särskildt fäste mig vid och som jag äfven nu ber att få framhålla är, att de föreslagna nya formerna för de ministeriella ärendenas behandling gifvetvis måste innebära ett, som det synes mig, opåkalladt försvagande af ett viktigt kungligt prerogativ. De, som skrefvo de grundlagsbestämmelser, hvilka man nu önskar förändra, voro synnerligt angelägna om att häfda Konungens styrande makt vid handläggande af frågor, som rörde förbund och traktater med främmande makter. De skäl, grundlagsstiftarne hade, känna vi allesammans. Man visste, att Sverige var svagt, sedan det förlorat Finland. Man kände, att den tidpunkt kunde komma, då det vore nödvändigt för upprätthållandet af dess själfständighet att söka förbund eller traktater med främmande makter. Men man kände äfven, att sådana fördrag *aldrig i den stund de skulle slutas kunde, som man då uttryckte sig, underkastas de långa betänkligheterna af en lagstiftande eller också blott af en talrik rådgifvande kår.* Man kunde styrka detta med de sorgliga exemplen från frihetstidens riksräds- och sekreta utskottsforhandlingar, och mot faran, att Konungen skulle missbruka sitt prerogativ, sökte man garantier i den ansvarighet, hvilken den ministeriella konseljen, som i senare tider blifvit väsentligt utvidgad, underkastades. Misstager jag mig ej, följde lagstiftarne år 1809 härvid alldeles samma tankegång som då de med vissa garantier tillerkände Konungen rättighet att börja krig och sluta fred, eller då de tillade honom befogenheten att i egenskap af krigsmaktens högste befälhafvare handlägga de s. k. kommandomålen under andra former än vanliga regeringsärenden.

Nu lär det ej heller kunna uppvisas, att Sveriges konungar i senare tider missbrukat denna sin makt med afseende på de ministeriella ärendena. Det var vid två tidpunkter i förra århundradet efter 1815, som Sverige förde en mera aktiv politik, nämligen 1848 och 1855, men Oscar I kunde stödja sin danska politik på riksens

Ang. ministeriella ärendens öfverförande till statsrådet.
(Forts.)

stånders uttalade gillande, och novembertraktaten af år 1855, om hvilken ännu för kort tid sedan svenska utrikesministrar hade högst egendomliga föreställningar och om hvilken nu så mycket skrifves, framgick helt naturligt ur behovet att trygga och värna det då med Sverige förenade Norges områden vid Varangerfjord, hvilkas hotade ställning tydligt framgått vid de svensk-norska förhandlingarna med Ryssland år 1851. Men däremot torde det kunna sägas, att tillfällen funnits, då konungamaktens innehafvare bort gifva impulser till en kraftigare ledning af utrikesärendena. Det är ett ömtåligt ämne att vidröra, och den ärade kammaren erinrar sig väl, utan att jag behöfver påminna därom, att vår diplomati under den sorgliga period, som slutade med 1905 års kris, i många tycke verkade, som om den ej ens fanns till.

Men jag skulle nu, sedan jag omsorgsfullare genomläst hans excellens herr utrikesministerns motivering i fjol till den kungl. propositionen vilja våga en gissning, huru man skall kunna förklara vår diplomatiska passivitet under en så kritisk tid. Hans excellens meddelar, »att det nu är en häfdvunnen grundsats, att i Sverige i hvarje viktigare ministeriellt ärende jämväl de statsråd, som icke deltaga i den ministeriella konseljen, hållas om ärendet underkunniga, och detta redan på frågans förberedande stadium, så att de därvid äro i tillfälle att häfda sin mening». Det torde då ej vara för djärft att häraf draga den slutsatsen, att grundsatsen redan blifvit häfdvunnen under ären, som närmast föregingo 1905, och att sålunda de diplomatiska initiativen, som kunnat hafva ett så starkt stöd i 1813 och 1814 års traktater, möjligen förkväfdes under hvad man år 1809 kallade »de långa betänkligheterna af en talrik rådgifvande kår». Jag har berört detta därför att det ej torde vara ur vägen att äfven se på frukterna af den häfdvunna praxis, om hvilken hans excellens herr utrikesministern talar, innan vi fastslå den i grundlag.

Godkänna vi nu den kungl. propositionen, så gifva vi oss därmed ut på ett sluttande plan. Den talrika rådplägende kår, för hvilken 1809 års män hyste fruktan, för så vidt den skulle ingripa i de ministeriella ärendenas behandling, se vi tydligt frammarschera i den kungl. propositionen; den lagstiftande kåren, hvars kompetens att bedöma utrikesfrågorna nu liksom år 1809 kan med allt skäl betviflas, se vi åtminstone framskymta i hans excellens herr utrikesministerns anförande här i kammaren förliden riksdag. Jag vet ej, om den ärade kammaren lade märke till eller nu erinrar sig följande hans excellens ord: *Jag vill tillägga, så föllo orden, såsom min bestämda förmening, att ingen utrikesminister skulle vilja tillråda Konungen att inleda landet i en allianspolitik med alla dess konsekvenser, utan att såsom minimum hafva stöd i ett enigt statsråd.* Framträder ej här en öfverdrifven ängslan för det konstitutionella ansvaret, ett tvifvel, om ens de elfva statsråden äro tillräckliga för att uppbära detta, eller om de ej, innan en allianspolitik skall inledas, d. v. s. redan på det förberedande stadiet, såsom ett minimum böra förstärkas med några utomstående, natur-

ligen då med Riksdagens förtroendemän, d. v. s. riksdagspartiernas ledare, hvilka i sin ordning näppeligen våga uttala sig, utan att hafva känning med de djupa lederna, som stå bakom?

Slå vi in på denna väg, huru skall det då gå med sekretessen och med de främmande kabinettens förtroende till våra underhandlares förmåga att bevara den? Det blefve en skön ordning. Det blefve en återgång till frihetstidens af historien länge sedan utdömda metoder att sköta utrikesärendena. Man kan väl förstå, huru en sådan ordning skulle rent af lamslå utrikesärendenas ledning och betaga den all förmåga af kraftiga initiativ. Och följden häraf blefve naturligen den, att, då vi ej syntes vilja taga någon del i makternas politiska förhandlingar, dessa skulle betrakta oss såsom en »quantité negligible» och oss ohörda taga vår egen utrikespolitik i sina händer.

Det hufvudsakliga motivet för den föreliggande propositionen skulle vara, såsom det framhölls i motiveringen till fjolaret's proposition, »att afslutandet af flertalet fördrag vanligen på det närmaste berör den inre lagstiftningen samt således förutsätter samverkan mellan utrikesministern och den fackminister, inom hvilkens verksamhetsområde frågan faller.» »Iakttagande af grundlagens nuvarande föreskrifter kan vid sådant förhållande», yttrades det, »sagas framtvunga ett ofta konstladt och af inga inre grunder berättigadt sönderdelande af den behandling ett dylikt ärende skall undergå.» Häremot lär ingen anmärkning kunna göras, men ingenting hindrar väl vederbörande minister att göra sådana ärenden, såsom redan nu sker, till föremål för öfverläggning i samlad statsrådsberedning, och för en samverkan mellan utrikesministern och civilministern i vissa frågor lämnades ju föreskrift redan i den kungl. stadgan af den 16 maj 1840. Men för oss är dock viktigast, att med de nuvarande grundlagsbestämmelserna en väg är lämnad öppen för en insiktsfull konung och en handlingskraftig utrikesminister att, när så blir nödigt, med större frihet, större snabbhet och framför allt med större sekretess behandla politiska alliansfrågor.

Herr utrikesministern yttrade i fjol, att *huru vår utrikespolitik vore af den art, att under normala förhållanden allianser icke syntes behöfva ifrågakomma, den eventualitet kunde inträffa, att vårt land komme i ett sådant läge, att passivitet kunde blifva liktydig med partitagande för eller emot, eller ock att vi komme att stå inför en sådan situation, att för bevarande af vår självständighet vi måste sluta oss till någon stormakt, men, tillade han, denna eventualitet läge åtminstone för närvarande icke inom den direkta sannolikhetens gräns.* Det var den 2 maj 1907, som han afgaf denna försäkran; jag tror, att han nu, den 19 februari 1908, icke skulle vilja upprepa den, att döma af de stormmoln, som synas hopa sig vid den politiska synranden. Vårt folk har först sent börjat rycka upp sig ur den likgiltighet för det väpnade försvaret, hvori det insöfts under en mycket långvarig fred; om ej tecknen missvisa, är tiden också inne, att det måste uppväckas ur den likgiltighet, som det så länge visat för det diplomatiska försvaret,

Ang. ministeriella ärendens öfverförande till statsrådet.
(Forts.)

Ang. ministeriella ärendens öfverförande till statsrådet.
(Forts.)

men Kungl. Maj:ts föreliggande proposition är för visso ej ägnad att vara ett väckarerep.

Vi stå i beredskap att om några dagar fira ett af våra största och ärofullaste minnen. Den hjältekonung, som skänkte oss Roeskildefreden och därmed gaf vårt land dess nuvarande gränser i söder och sydväst, förde med samma mästartehand diplomatens penna som krigarens svärd, men aldrig skulle han hafva utfört de storverk, som vi nu lofprisa, om han vid de kritiska tillfällena under sin regering nödgats afvakta »de långa betänkligheterna hos en talrik rådgifvande här».

Jag tillåter mig, herr talman, yrka, att kammaren ville fasthålla sitt beslut från i fjol och afslå det föreliggande utskotts-betänkandet.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Trolle: Till hvad jag i fjol yttrade finnes icke stort att tillägga. Jag vill endast fastslå ännu en gång, att det under den senare tiden varit en häfdvannen sed att hålla samtliga regeringens ledamöter underkunniga om alla viktiga ministeriella ärenden. Huru långt tillbaka denna praxis går, därom är jag icke i tillfälle att upplysa. Jag tror mig dock veta, att redan i den regering som satt under sommaren 1905 inga utrikesärenden behandlades annat än i samförstånd mellan samtliga statsråden. Sedan dess har denna sed utvecklats till ett undantagslöst bruk.

Den siste ärade talaren såg uti detta och i de uttalanden jag gjort angående detta förra året en fruktan för konstitutionellt ansvar. Nej, mina herrar, det är ingen *fruktan* för konstitutionellt ansvar, utan det är en känsla af konstitutionellt ansvar. Jag håller före, att, då det gäller en sådan sak som att inleda landet i allianser, man med den maktställning vi intaga måste känna det vara sin plikt — äfven om det icke skulle tilltala en själf — att åtminstone fordra, att regeringens medlemmar äro ense om den politik, som skall följas. Jag tror äfven, att det fullkomligt sammanstämmer med den princip, som åtminstone är önskvärd här i landet och som från alla håll anses önskvärd, nämligen principen om homogenitet inom regeringen. Skulle det icke vara stridande mot homogenitetsprincipen, om en delegation på tre personer skulle ensamma hafva afgöranderätten i dessa frågor? För resten torde det vara faktiskt omöjligt att åtminstone till endast dessa tre inskränka afgöranderätten. Om det skulle komma därhän, att man ansåge sig tvungen att föra en allianspolitik, lär det väl nämligen vara omöjligt, mina herrar, att afgöra detta, utan att åtminstone hafva försvarsministrarna invigda i saken. Således är det faktiskt omöjligt att inskränka handläggningen till dessa tre. Det måste i hvarje fall blifva fyra eller fem. Men äfven oafsedt detta vågar jag påstå, att sekretessen icke blir äfventyrad genom att dessa elfva statsrådsledamöter hafva reda på de förhandlingar, som pågå. Jag tror, att en jämförelse mellan de nuvarande förhållandena och de förhållanden, hvartill vår tanke ledes, när vi skola fira det stora

minne, som i ar erbjuder sig, är tämligen orimlig. Jag tror, att en sådan jämförelse bevisar absolut intet.

Jag har som sagt icke något vidare att i ärendet tillägga. Jag tror, att det är en absolut gifven regel, som alltid kommer att följas, hvilken regering som än sitter, att utrikesministern åtminstone skall hafva bakom sig ett enigt statsråd. Under sådana förhållanden har jag ingenting annat att göra, herr talman, än att uttrycka en förhoppning, att kammaren skall låta sina betänkligheter falla och antaga utskottets förslag.

Ang. ministeriella ärendens öfverförande till statsrådet.
(Forts.)

Grefve Douglas: Jag tror, att frågan har kommit något utanför sina egentliga gränser. Den uppfattning, att hela statsrådet skall deltaga, då viktiga ministeriella ärenden afgöras, torde numera genom praxis vara fastslagen, och för min del är jag af den åsikt, att så bör vara. Men jag tror egentligen icke, att den reform, som nu här föreslagits, afser detta, eftersom detta redan är en praxis, som sedan många år äger rum. Hvad som här föreslås är, att de vanliga ministeriella målen skola öfverflyttas till statsrådet, och detta är, mina herrar, en ganska liten fråga till sin innebörd. Denna fråga torde näppeligen kunna rubriceras under de nyttiga och högst nödiga reformer, hvarom grundlagen talar. Säsom ett totalomdöme om densamma torde man kunna säga hvad en konstitutionsutskottsledamot yttrade under förra årets debatt. Han sade då, att det föreliggande förslaget, om det också icke innebure några särskilda fördelar, dock icke skulle innebära några väsentliga olägenheter och möjligen i vissa afseenden vore tänkvärdt. Ja, detta är ju ett ganska platoniskt omdöme om en grundlagsändring. Men eftersom regeringen nu tyckes sätta så stort värde på, att konungen afsäger sig rättigheten att afgöra de ministeriella målen som han finner för godt, skulle jag för min del icke hafva någonting emot att gå in på det, om icke en punkt finnes, och den punkten rör den s. k. sekretessen vid underhandlingar med främmande makter. Det omdöme, som jag nyss återgaf, fälldes förra året. Ja, det var då. Det var då utrikesministern ännu kunde tala om de normala utrikesförhållanden, i hvilka vi lefde. Därmed torde väl menas de förhållanden, hvilka i afseende på utrikesärendena ägt rum under de föregående generationerna. Så förhöll det sig verkligen då. Så länge vi hade unionen och lefde lugnt och ostördt på vår halfö, behöfde man knappt föra någon vidare utrikespolitik. Nu hafva tiderna förändrats. Sedan Sverige har släppt unionen, hafva vi kommit midt uti den stora politiken. Jag antager, att de herrar och män, hvilka på sin tid hade skyldighet att råda och hvilka hafva rådt till, att man skulle släppa unionen, hafva betänkt detta. Emellertid, såsom förhållandena nu utvecklat sig, äro vi inne uti utrikespolitiken, i den stora politiken. Därpå följer också, att de former, enligt hvilka underhandlingar med främmande makter skola ske, och de former, enligt hvilka protokoll öfver dessa förda underhandlingar skola infordras, måste och böra undergå en revision, det nuvarande tillståndet är

Ang. ministeriella ärendens öfverförande till statsrådet
(Forts.)

otillfredsställande. Att då förelägga Riksdagen en reform, om hvilken man i detta afseende kan säga att det blir visserligen icke sämre än det nuvarande tillståndet, innebär, enligt mitt sätt att se saken, ett klander och medför för oss nödvändigheten att opponera mot en sådan reform samt att uttala, att andra former böra skapas. Ett sådant uttalande ägde rum förra året, då det påpekades, att den år 1895 tillsatta unionskommittén hade i afseende å dessa ministeriella protokolls infordrande afgifvit ett förslag. Att regeringen i förevarande fall icke upptagit detta förslag förefaller mig obegripligt. Detta förslag, som jag skall bedja att få uppläsa, har sina bestämda fördelar framför det nu framlagda. 18 § i det af kommittén formulerade förslaget till riksakt lyder: »Hvarje lagtima Riksdags konstitutionsutskott och ett af hvarje ordinarie storting vid början af dess sammanträde valdt utskott, hvardera bestående af högst 20 ledamöter, äger hvarvt för sig att för granskning utbekomma de under sistförflutna kalenderåret i statsråd, hvarom i § 13 eller 14 säges, förda protokoll jämte tillhörande handlingar. Protokoll, hvars hemlighållande Konungen med hänsyn till förhållandet till främmande makt finner rikenas väl eller värdighet kräfva, utlämnas dock icke förrän anledningen till hemlighållandet upphört. Ej må utlämnadt protokoll eller handling, ej heller något af dess innehåll utan konungens samtycke offentliggöras, där ej offentliggörandet ovillkorligen påkallas af åtal, hvarom i § 19 förmäles.» Under nuvarande förhållanden är det tillräckligt att utskottet begär protokoll om allmänt kända och af utskottet uppgifna händelser. Så t. ex. vid underhandling med en utländsk makt angående fråga om befästade en ögrupp i Östersjön. Detta är en allmänt känd händelse, som sålunda lätt kan uppgifvas. Underhandlingarna fortgå inpå följande år och det årets konstitutionsutskott begär de protokoll, som förts uti dessa kända saker — det är den allra lättaste sak i världen att få in hvilka protokoller som helst enligt grundlagens nuvarande lydelse. Att någon större olägenhet häraf hittills icke gjort sig märkbar beror helt enkelt därpå att vi, som sagdt, icke behöft föra några underhandlingar, vi hafva ej bedrifvit någon storpolitik och vi hafva öfver hufvud taget ej fört någon utländsk politik under unionens bestånd. Det förefaller mig, som om under nuvarande förhållanden ett absolut skäl förefinnes att härvidlag söka råda bot. Men då det nu framlagda förslaget ej innehåller någon förbättring i detta afseende, har jag den öfvertygelsen att den kungl. propositionen bör af kammaren och af Riksdagen afslås, hvarom jag äfven anhåller att få framställa yrkande.

Häri instämde herr *Hallin*.

Herr statsrådet Petersson, Albert: Med anledning af den siste talarens anmärkning skall jag be att få yttra några ord. Samma anmärkning återfinnes uti ett af justitieradet Trygger vid förra riksdagen afgifvet yttrande, däri denne hänvisade till unions-

kommitténs betänkande, som innehölle ett förslag, efter hvilket vi enligt hans mening lämpligen borde ordna förhållandet med de hemliga protokollen. Ja, det kan naturligtvis blifva föremål för olika meningar, huru en sådan sekretess som här är fråga om, skall anordnas, och jag vill visst icke bestrida, att våra nuvarande förhållanden i det fallet kanske kunde önskas annorlunda. Men när regeringen ansåg sig böra framlägga ett förslag i fråga om de ministeriella malens öfverförande till behandling i samladt statsråd, och jag såsom justitieminister hade att taga befattning med detta ärende, måste jag också fråga mig själf hvad som kunde vara möjligt att genomföra. I den delen hyser jag den uppfattningen, att, om man framlagt ett förslag, som i afseende på sekretessens innebörd och beskaffenhet följt unionskommitténs betänkande, så skulle det icke hafva haft någon utsikt att vinna framgång i riksdagen. Man hade då att taga i öfvervägande, huruvida det vore lämpligt att i nämnda hänseende stå kvar på den nuvarande ståndpunkten, hvaremot icke borde vara något att erinra. Det väsentliga syftemålet med förslaget är att förlägga de diplomatiska ärendenas behandling från ministeriell konselj till statsrådet in pleno. I och för sig föranleder icke denna omläggning en så vidtgående och genomgripande ändring i konstitutionsutskottets befogenhet som skulle inträdt, om man hade accepterat unionskommitténs förslag, och någon anledning att gå längre, än som föranleddes af den åstundade ändringen, har icke förelegat. Förslaget har det bestämda företräde, att det icke gör någon ändring uti de bestående förhållandena i afseende å sekretessen, och därför hafva vi stannat vid förslaget sådant det nu föreligger.

Ang. ministeriella ärendens öfverförande till statsrådet.

(Forts.)

Herr Nyström, Johan Fredrik: Af den hittills förda diskussionen framgår, att de talare, hvilka opponerat sig mot utskottets betänkande och förslag, alldeles tyckas hafva förbisett, att detta förslag icke innefattar någon nyhet, utan endast åsyftar att lagfästa, hvad som nu är praxis. Det bör väl annars anses vara en nyttig och god ändring att i lag häfda, hvad som redan i praktiken gjort sig gällande. Otvifvelaktigt är det ett fel, om praxis och lag för mycket afvika från hvarandra. Nu har det sedan gamla tider, så gamla, att icke ens den äldre af de utrikesministrar, som här haft ordet, kunnat förneka, att det gällde på hans tid, varit förhållandet, att våra utrikespolitiska frågor behandlats i *hela* statsrådet, och det är ej något annat, som nu föreslås, än att denna praxis skall upptagas och befastas såsom gällande grundlag. Jag kan icke förstå, hvilka betänkligheter man ur principiell synpunkt skulle kunna framställa mot denna sak. Att man vid tiden för vår grundlags stiftande betraktade diplomatiska frågor med helt andra ögon än nu, är ju en känd sak; då var allt, som hörde till diplomatien, hemligheter, arcana. Men sedan den tid, då Talleyrand och Metternich bestämde utrikespolitikens former, ha vi haft en Bismarck, som något ändrat begreppet diplomati och som icke skytt att draga fram i ljuset, hvad

Ang. ministeriella ärendens öfverförande till statsrådet.

(Forts.)

som förut alltid ansågs böra hållas i skymningen. I våra dagar äro de diplomatiska angelägenheterna i vida mindre grad än förr hemligheter, ty de blifva kända, åtminstone till sina hufvuddrag, sa fort tidningarna fått taga hand om dem, och jag torde ej misstaga mig, om jag vågar påstå, att en hel del diplomater just utaf tidningarna få reda på åtskilliga diplomatiska angelägenheter. Att sålunda nu såsom argument mot detta förslag draga fram med hvad 1809 års utskott yttrade i det betänkande, som åtföljde förslaget till regeringsform, är att stödja sig på förhållanden och synpunkter, hvilka numera icke äro aktuella. Det är för resten enligt min tanke äfven åtskilliga andra anmärkningar, man skulle kunna göra mot den historiska exposé, vi för en stund sedan åhörde. Det var nog icke fallet, att frihetstidens brist på sekretess hade sin grund uti att det var för många, som fingo reda på frågorna, utan det var andra skäl, som gjorde, att hemligheterna då mindre än nu kunde bevaras. Hvilka dessa skäl voro framgår bäst af, att alldeles samma brist på sekretess förefanns i andra länder, där ej riksdagen hade att skaffa med denna sak. Malmström upplyser oss i sin historia, om att hvarje underrättelse, som kom till Frankrikes utrikesdepartement på 1700-talet, efter några få dagar var bekant för kabinettet i London. Det var med andra ord *mutsystemet*, som gjorde, att man då fick veta hvad som helst, det berodde visst icke på att så många personer sysselsatte sig med dylika frågor.

Jag ber att här få särskildt upptaga till bemötande, hvad man framhåller såsom ett hufvudargument emot detta förslag: sekretessen skulle icke kunna bevaras, och därför skulle möjligen utländska regeringar icke kunna tala om sina hemliga planer för vår regering, ty de riskerade, att dessa därigenom komme ut i världen. Nu ber jag få påminna om, att hvarje diplomatisk underhandling måste blifva känd för ett mycket stort antal personer äfven nu. Man kan ej tänka sig, att ett fördrag skulle kunna ingås mellan Sverige och en annan makt utan att det blefve känt först och främst inom staternas respektive utrikesdepartement och vidare utaf de båda makternas diplomater, åtminstone i de båda hufvudstäderna och kanske äfven på andra håll. Det är ju alltså en hel hop personer, hvilka ex officio måste få del af saken. Skulle då någon främmande makt kunna mena, att den väl kunde lita på alla dessas tystnad men icke på det svenska statsrådets? Det är naturligtvis orimligt, att någon främmande makt, af fruktan för att de elfva svenska statsråden fingo reda på saken, skulle anse sig icke våga träda i förbindelse med Sverige; så mycket mindre är detta att befara, som det väl icke finnes någon intresserad makt, som icke vet, att redan nu *alla* statsråden få kännedom om diplomatiska saker. Sålunda, den sekretess, som säges stå i fara, bevaras precis lika bra enligt detta förslag som under nuvarande bestämmelser. Och om saken är af den vikt och betydelse samt af den grannliga natur, att dess yppande för konstitutionsutskottet skulle kunna skada rikets intressen, föreskrifver

9 § i förslaget, att det skall föras särskildt protokoll häröfver, och att detta protokoll icke skall utlämnas till granskning, i likhet med hvad förhållandet nu är i afseende på ministeriella ärenden. Visserligen skulle konstitutionsutskottet kunna fordra detta protokoll, men så är det äfven nu, och det blefve således ej sämre efter den nya ordningen. Man måste för öfrigt komma ihåg, att om utskottet har rätt att fordra sådana protokoll, så har konungen också rätt att säga nej. Alltså kan konungen mycket väl förhindra, att någon annan än regeringsledamöterna får del af hemligheten. Sekretessen löper ej ringaste fara att blifva skadad enligt det nu framlagda förslaget. Till och med om man jämför det af utskottet nu framlagda förslaget med unionskommitténs, synes mig, att olikheten är nästan ingen och att det nu framlagda är nästan fullkomligt lika med unionskommitténs.

Ang. ministeriella ärendens öfverförande till statsrådet.

(Forts.)

Till allt detta skulle jag vilja lägga ännu en sak, som kanske ej tillräckligt förut blifvit framhållen, nämligen att det numera måste anses fullkomligt strida mot vårt folks uppfattning att låta diplomatiska frågor, d. v. s. frågor af den allra största betydelse för landet, afgöras af en liten grupp personer utan någon kontroll och utan någon förbindelse med andra medlemmar af statsrådet. Det strider fullständigt emot den i landet nu allmänt rådande uppfattningen af hvad som är rätt och klokt.

Man säger vidare, att de gamla bestämmelserna, enligt hvilka diplomatiska ärenden afgjorts genom endast två eller tre personer, icke medföra någon skada. Ja, men huru veta vi väl det? Det kan ju hända, att det gamla systemet ej gjort någon skada just därför, att det icke praktiserats. Det som nu föreslås är ju endast hvad som länge varit regel, och det är kanske just detta, att lag och häfd varit olika, som utgör förklaringen till att den gamla ordningen icke medfört några skador. Jag vill emellertid påpeka, att dynastisk eller rent personlig politik ej varit alldeles främmande i Sveriges historia under senare tid. Vi minnas ju, att Sverige höll på att ryckas med i dansk-tyska kriget 1864. Detta afböjdes dock, dess bättre, alldeles påtagligt därför, att regeringen satte sig däremot och konungen gaf efter för sina rådgifvare. Jag tror icke, att Sveriges folk skulle hafva haft någon egentlig anledning till glädje, om vi gått med i detta krig, som emellertid afstyrades, därför att regeringen satte sig emot saken. Under sådana förhållanden bör man icke alltför mycket åberopa sig på att de gamla stadgandena hittills icke ledt till någon skada, ty, såsom sagdt är, jag vet icke icke, huru länge det nuvarande systemet iakttagits, och många tyckas de vara, som i detta fall äro lika okunniga som jag. Af den framställning, man emellertid har uti De Geers minnen, tyckes det vara alldeles gifvet, att här var det regeringens ledamöter, som gjorde slut på krigsfaran.

Jag ber slutligen få påpeka, att det förslag, som nu är före, har redan varit uppe vid riksdagen 1856—1858; förslaget blef då hvilande, ehuru det föll påföljande riksdag. Det är sålunda ungefär 50 år, som denna fråga stått på dagordningen, och detta torde

Ang. ministeriella ärendens öfverförande till statsrådet.

(Fort.)

ådagalägga, att det icke precis är någon nyck, som nu åter framkallat den, utan det är djupare skäl, som fordra att den måste lösas i den föreslagna riktningen och på det sätt, som nu föreslås. Att frågan ej kunnat få sin lösning under unionstiden är ju solklart, ty då hade naturligtvis norrmännen framställt kraf på att äfven de norska statsråden skulle få del af alla politiska frågor, och det var ju en praktisk omöjlighet. Vid 1872 års riksdag uttalade De Geer sitt fulla instämmande i den tanke, som är framlagd till afgörande i dag, men ansåg på samma gång, att af unionspolitiska skäl tanken likväl *då* icke kunde realiseras. Alltså, den fråga, som här föreligger, är en gammal fråga, som länge väntat sin lösning och som säkerligen kommer igen tills den blifvit löst. Då det icke kunnat uppvisas, att denna reform innebär någonting annat än ett legaliserande af hvad som redan länge varit praxis; då det vidare kan, såvidt jag förstår, sägas, att sekretessen, därest den befinnes nödig, ej skall blifva det minsta lidande genom antagande af detta förslag, och då slutligen förslaget, jag upprepar det, nu stått på dagordningen under 50 år, anser jag för min del, att alla skäl tala för att kammaren i dag bifaller detsamma och ej sätter sig däremot.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan.

Friherre Gripenstedt: Herr talman, mina herrar! Jag skulle kunna inskränka mig till att i hufvudsak instämma med de föregående talare, som yrkat afslag, men jag ber dock att få tillägga ytterligare några ord.

Det skäl för denna reform, som anfördes af den siste talaren liksom af hans excellens herr utrikesministern, nämligen att praxis redan skulle vara den, att en större del, om icke alla ärenden, som behandlas i ministeriell konselj, äfven underkastas pröfning i statsrådet — det skälet synes mig icke tala för reformen i fråga, utan snarare visa reformens obehöflighet. Men om man vid något tillfälle, där sådant kan vara nödvändigt, vill vika från denna praxis, så blir det omöjligt efter en sådan grundlagsändring, som här är i fråga. Nu är det icke så.

Jag vill icke påstå att allt är bra som det är, och jag vill långt ifrån gifva vår utrikespolitik, vare sig under unionstiden eller därefter, vid alla tillfällen det högsta betyget, men detta är en sak för sig. Jag tror icke att detta är beroende på att grundlagen i förevarande afseende varit felaktig. Ej heller vill jag skylla de brister, som förekommit, uteslutande på vår diplomati eller dess ledning. Jag tror snarare, att man till stor del får tillskrifva detta den strömning, som varit rådande i landet och som gifvit sig uttryck däri att man ansett, att vi hafva ingen utrikespolitik, vi behöfva ingen utrikespolitik. Detta har man ända till det sista påstått, och en reflex af denna stämning finnes till och med i motiveringen till Kungl. Maj:ts proposition förra året. Jag undrar, om man numera vill återupprepa denna sats; jag skulle knappast tro det. Tvärtom håller jag verkligen före, att antingen vi vilja eller

icke, med eller mot vår vilja måste vi hafva en utrikespolitik. Då skola vi icke heller lägga hinder i vägen för att kunna drifva en målmedveten politik — utan äfventyrligheter, ty sådana behöfvas visst icke.

Hans excellens herr utrikesministern sade, att regeringen skall vara homogen, och att det är lika bra, att regeringen tager hand om alla dessa ärenden. *Om* regeringen alltid vore homogen och *om* regeringarna vore stabila, så tror jag visserligen, att det vore mindre våda med en sådan grundlagsändring, som här ifrågasättes, men såsom regeringarna nu för tiden ofta äro sammansatta och såsom de understundom växla, tror jag icke att det är lämpligt att helt och hållet öfverlämna utrikespolitiken till hela statsrådets bedömande och afgörande. Utrikespolitiken fordrar en viss grad af kontinuitet, och är regeringen icke i sin helhet homogen och stabil, så tror jag icke att det blir någon konsekvens i utrikespolitiken.

Hans excellens herr utrikesministern talade äfven om ansvaret. Det är, yttrade han, icke för att komma från det konstitutionella ansvaret utan för att stärka detsamma, som han vill genomföra denna reform. Det må så vara beträffande det konstitutionella, det rent formellt juridiska ansvaret, om jag så får säga, men känslan för det moraliska ansvaret — önskan att sköta en sak väl, att befrämja densamma — tror jag icke kommer att stärkas genom att ansvaret fördelas på flera händer. Det blir divisionsansvar, för att använda ett ord som vunnit burskap, och i detta afseende tror jag icke att divisionsansvaret är på sin plats.

Men i öfrigt undras det mig, om icke äfven ur rent praktisk synpunkt den ministeriella konseljen vid flera tillfällen kan vara att föredraga. Den är lättare att vid brådskande tillfällen sammankalla, än som är möjligt med statsrådet i dess helhet.

Jag kan icke inse, att det är några fördelar med att nu till statsrådet öfverflytta dessa ärenden. Departementalstyrelsen har en del olägenheter med sig. Statsrådet blir öfverhopadt med en massa ärenden, vid hvilkas behandling de flesta af statsrådets ledamöter troligtvis blott instämma i hvad den föredragande säger. Hvad tjänar det då till att, när för de ministeriella ärendena det finnes ett annat behandlingssätt, draga in dem under departementalstyrelsen? Jag förstår det verkligen icke, synnerligast som man äfven kan befara, att det ibland kan blifva vanskligare att få utrikesministerposten väl besatt för sin egentliga uppgift.

Jag anser icke, att denna grundlagsreform är vare sig nödig eller nyttig. De skäl, som år 1809 funnos för en annan behandling af dessa ärenden, synas mig ännu kvarstå med oförminskad styrka. Om någon ändring skall ske i dessa grundlagsparagrafer, tror jag åtminstone icke, att den bör gå i den riktning, som nu är föreslagen, och jag ber därför, herr talman, att få yrka afslag på Kungl. Maj:ts proposition och utskottets hemställan.

Herr Benedicks: Hans excellens herr utrikesministern har upplyst, att i denna fråga förekommer en *praxis*, som man icke

Ang. ministeriella ärendens öfverförande till statsrådet.

(Forts.)

Ang. ministe-
riella ärendens
öfverförande
till statsrådet.

(Forts.)

kan benämna annat än helt enkelt inkonstitutionell. Det är i strid mot grundlagen, som denna praxis har ägt rum. Nu vore det meningen att sådant skulle lagfästas. Jag får säga, att då bör denna sak verkligen hafva blifvit sedd från alla håll, från alla viktiga synpunkter, ur hvilka den kan ses. Men efter de upplysningar jag fått rörande förhandlingarna inom konstitutionsutskottet har en sida af saken blifvit alldeles förbisedd, nämligen huru denna fråga ställer sig i händelse af krig, i händelse konungen är ute i fält. Om detta förslag antages, så är det alldeles tydligt, att det måste blifva oupphörliga budskickningar mellan konungen och statsrådet eller tillförordnade regeringen, om konungen befinner sig i fält inom eller utomlands, och därvidlag kan man utsätta sig för att handlingar uppsnappas, med andra ord utsätta sig för faror. Men i synnerhet utsätter man sig för att konungen icke blir i stånd att hastigt fatta ett beslut, när sådant är af nöden. Detta ensamt är för mig en grund till afslag.

Men jag vill äfven fästa mig något vid en annan stor sak, som här har blifvit berörd, och det är den nödvändiga sekretessen. Det är skillnad mellan att hafva att göra med endast tre personer och med hela statsrådet. När därtill kommer, att vi alldeles nyligen haft tre regeringar under ett år, så är det 33 personer, som skulle blifva delaktiga af de hemligheter, hvilka kunde komma i fråga. Det har talats om mutor, och möjligheten för sådana att göra sig gällande är bra mycket större, när frågan rör en af 33, än om det gäller en af 3.

Det är dessa båda skäl förutom hvad som förut har anförts, särskildt af den siste ärade talaren, som göra att jag för min del yrkar afslag.

Herr Blomberg: Den föregående talaren riktade mot konstitutionsutskottet en skarp anmärkning, som gick ut på att konstitutionsutskottet skulle hafva förbiset en mycket väsentlig sak i föreliggande ärende. Jag skall be att med afseende därå få upplysa honom om att ett sådant förbiseende alls icke föreligger. Förhållandet är nämligen det, att något sådant, som han talat om, icke kan inträffa. Konungen kan gå i fält och han äger att, under det att han är i fält, afgöra riksens angelägenheter i obegränsad omfattning, blott han uppdrager den allmänna styrelsen af löpande ärenden åt en tillförordnad regering. Och då det är en genomgående princip, att åt en tillförordnad regering icke öfverlämnas värderna af utrikes angelägenheter, så kan konungen äfven under fälttåg själf bibehålla afgörandet af dessa ärenden.

Hurudan skulle då skillnaden blifva mellan förhållandena efter nu gällande bestämmelser och efter de stadganden, som här äro föreslagna? Jo, den skulle bestå endast däruti att, under det att konungen nu icke kan på ett afgörande sätt handlägga de utrikes ärendena utan i närvaro af tre bland sina rådgifvare, såsom 11 § regeringsformen angifver, så kan han enligt förslaget handlägga dem i närvaro af fyra bland statsrådets medlemmar på det sätt

som för vanlig konselj är stadgadt. Ty de förmenanden, som här i dag flera gånger kommit fram och hvilka gå ut på att dessa ärenden nödvändigtvis skola handläggas af statsrådet in pleno, äro fullkomligt grundlösa. I grundlagen finnes intet, som angifver detta.

Ang. ministeriella ärenden öfverförande till statsrådet.
(Forts.)

Man har å motståndarnes sida sagt, att den praxis, som varit gällande att till statsrådet öfverföra viktiga utrikes ärenden, är en naturlig praxis. Man har funnit, att detta är en sak, som faller af sig själf, men däremot har en af den föreslagna förändringens motståndare ansett, att de mindre viktiga, de löpande utrikes ärendena, böra åt den ministeriella konseljen förbehållas. Står man på den ståndpunkten, så är det gifvetvis också klart, att man i själfva verket erkänner den konstitutionella betydelsen af den här föreslagna förändringen, och motsatsen blir da egentligen den, att man vill inrymma mera af ministerstyrelse beträffande de löpande ärendena af mindre vikt och betydelse, än hvad som öfver hufvud vårt statskick medgifver. Och för öfrigt har man, såvidt jag förstår, härvid i någon mån sammanblandat hvad frågan gäller, nämligen själfva besluten och det som blott är förberedelser. Man har talat om att det är af vikt, att underhandlingarna icke på något sätt försvåras och att kunskap om underhandlingarna icke må finnas hos så många, ty därigenom kunde det lätteligen inträffa, att underhandlingarna blefve yppade. Enligt mitt förmenande är det här icke fråga om annat än de beslut, som i föreliggande ärenden fattas af konungen, och alls icke om de förberedande förhandlingar, som föregå besluten. Och då det är i grundlagen fastställt, att med afseende å dessa ärenden, som gälla förhållandet till främmande makter, själfva de förberedande förhandlingarna må kunna äga rum under något andra och enklare former, än hvad fallet är med andra ärenden; då det är bestämdt, att alla meddelanden i dylika ärenden, af hvad slag de än äro, således äfven om de äro af blandad natur, vare sig till sändebud eller till andra personer, skola ske genom utrikesministern, så afses därmed blott förberedelsernas ledande, naturligtvis under samråd och samverkan med konungen och, om det gäller viktiga ärenden, under samråd under hand med andra ledamöter af statsrådet. Det är först då frågan kommer i det stadium, att ett beslut skall fattas af konungen såsom regeringsmyndighetens utöfvare, som ärendet måste förekomma vare sig såsom nu i ministeriell konselj eller enligt den nya ordningen i statsrådet.

Då konstitutionsutskottet har tillstyrkt detta förslag, har utskottet gjort det särskildt därför, att utskottet förmenat, att konungens rådgifvare på grund af sin erfarenhet bäst sutte inne med insikt om hvad som är nödigt och nyttigt på detta område. Då konungens rådgifvare nu upprepade gånger hafva förklaradt, att de anse en förändring härutinnan vara behöflig, så har det syntes utskottet, som om den åsikt, hvilken konungens rådgifvare härvidlag gifvit till känna och som konungen genom sitt beslut omfattat, innebure ett vitsord, som måste tagas till efterrättelse, och ut-

Ang. ministeriella ärendens öfverförande till statsrådet.
(Forts.)

skottet har sålunda funnit, att förändringen måste anses vara nyttig.

Men det är icke så, att utskottet blott och bart fäst sig vid det vitsord, som konungens rådgifvare härutinnan hafva afgifvit, utan för utskottet liksom för mig har det syntts, att bestämda skäl föreligga för en förändring i föreslagen riktning. Jag vill icke säga, att de skäl, som af hans excellens herr utrikesministern åberopats i de yttranden, som af honom i kammaren förlidet år och i dag blifvit fällda, varit af den beskaffenhet, att dessa skäl skulle kunna föranleda utskottets tillstyrkan. Nej, det är långt därifrån. Det kan naturligtvis alls icke falla mig eller, som jag tror, mina kamrater i utskottet in att framställa någon sådan fordran, som att beträffande alla diplomatiska förhandlingar eller underhandlingar med främmande makter ovillkorlig enstämmighet skall vara för handen mellan statsrådets samtliga medlemmar. Det synes mig antagligt, att just på ett sådant område ett äfven för öfrigt homogent sammansatt statsråd väl kan hafva utrymme för tämligen skiftande meningar i detaljer, — ja, jämväl i hufvudsak —. Men detta inverkar icke på frågan.

Den synpunkt, som i första rummet har varit bestämmande för mig är att af de paragrafer, som nu äro föreslagna till ändring, en paragraf, den 32:a, som bestämmer att sändebud hos främmande makter och tjänstemän vid beskickningarna skola af konungen utnämnas i ministeriell konselj — att, säger jag, denna paragraf är i hög grad olämplig. Dess innehåll påfordras alldeles icke af den grundaskädning, som anfördes af 1809 års konstitutionsutskott, och med den utveckling, som förhållandena sedermera hafva tagit, är paragrafen ytterst ofördelaktig. Jag ber att få härvid påpeka, att sändebuden hos främmande makter i vår tid hafva så omfattande och viktiga uppgifter, hafva uppgifter, som så nära beröra statens angelägenheter på mångfaldiga andra områden än de rent diplomatiska, att deras utnämmande bör ske ur andra synpunkter än dem, som så att säga blifvit begränsade genom den ministeriella konseljen. Jag påpekar särskildt, att genom den senast genomförda förändringen vara sändebud hos de förnämsta främmande makterna jämväl blifvit generalkonsuler samt att deras uppgift sålunda äfven är att tillgodose sitt lands förhållande till främmande makter på det ekonomiska området. De böra sålunda tillsättas under anlitan af så mångsidig belysning af frågan som möjligt. Deras utseende får sålunda icke behärskas af karintressenas små synpunkter; till dessa platser böra kallas män, som verkligen äro skickliga och dugliga. Jag förmenar att man genom denna förändring och dess innebörd bör kunna komma därhän, att vi skola blifva utrustade med skickligare sändebud hos främmande makter, med sändebud som bättre äro ägnade att vårda vårt lands viktiga intressen både i politiskt och ekonomiskt hänseende, än hvad som — sorgligt att säga — förut mången gång varit och kanske ännu i våra dagar är förhållandet. Jag har velat betona

detta, därför att det är en synpunkt, som jag anser vara af synnerlig vikt.

Ang. ministeriella ärendens öfverförande till statsrådet.
(Forts.)

Jag vill också med några ord beröra äfven en annan paragraf, nämligen den 11:e, den paragraf som handlar om de utrikes ärendenas skötande i allmänhet, och i samband med densamma den 12:e paragrafen. Jag vill med hänsyn härtill påpeka, att 1809 års stadganden otvifvelaktigt formulerades under andra förutsättningar än dem som nu gälla. Då tänkte man närmast på rent diplomatiska ärenden, på statens politiska förhållande till andra makter. I var tid åter röra sig de internationella fördragen, afhandlingarna och förbunden med främmande makter om frågor af mycket växlande beskaffenhet, om spörsmål, hvilka stå i nära samband med den inre lagstiftningen och den inre styrelsens olika grenar. Det blir därför alldeles naturligt, att man här måste stöta på en mängd frågor, med afseende å hvilka det skulle vara synnerligen olämpligt att låta dem komma till behandling i en så liten krets som den för den ministeriella konseljen bestämda. Och då å andra sidan det torde vara en synnerligen svår uppgift att på något sätt draga upp gränsen mellan sådana ärenden rörande förhållandet till främmande makter, som kunna sägas vara af rent politisk natur, och dem, som ingripa i den inre styrelsen, så synes det mig vara klokast och riktigast, att man tager bort den särskilda konseljen och lägger dessa ärenden liksom andra regeringsärenden under statsrådet, vare sig vanligt eller fulltaligt statsråd.

Men, säger man, sekretessen! Ja, hvad det angår, tror jag att man har i väsentlig mån öfverdrifvit. Jag frågar: Har man hyst någon tvekan om att låta frågor om krig och fred komma till statsrådet i dess helhet? Mäntro icke det är frågor af den mest delikata beskaffenhet, där ett afvikande från det hemlighållande, som åligger dem, hvilka behandla dessa frågor, skulle vara ytterst ödesdigert. Jag spörjer herrarne vidare, om icke herrarne tro, att de ärenden, som omförmälas i regeringsformens 63 § och som äfven till sin innebörd stå i mycket nära samband med utrikesärendena, äro af den ömtåliga beskaffenhet, att äfven med afseende å dem mycket större vikt ligger å sekretessen än någonsin med afseende å de löpande diplomatiska ärendena — frågan gäller här kreditiven. Jag vill äfven fråga, om herrarne icke tro, att bestämmelsen i 74 § regeringsformen, där det uttryckligen fastslås, att konungen skall i statsrådet fatta beslut om krigsmaktens ställande på krigsfot, när det gäller att värna om rikets neutralitet eller att afvärja ett redan börjad eller befaradt anfall — jag frågar, om det icke äfven där gäller ärenden, som äro af synnerligen delikat natur och med afseende å hvilka sekretessen är lika viktig som någonsin i de allmänna diplomatiska frågorna. För min del förmenar jag, att just beträffande dessa spörsmål, som nyss omnämnts, det ligger mycket större vikt på sekretessen än någonsin beträffande de löpande diplomatiska ärendena. Den sekretess, som erfordras, ligger för öfrigt enligt min mening hufvudsakligen däruti, att icke under den offentliga behandlingen i kamrarna sådana frågor må kunna

Ang. ministeriella ärendens öfverförande till statsrådet.
(Forts.)

föras fram annat än i rena undantagsfall, och äfven då naturligtvis med yttersta försiktighet. Att däremot statsrådets medlemmar få kännedom om dessa ärenden — det är att besluten i dessa ärenden och särskildt i de viktigare ärendena skola fattas under samma konstitutionella former och med samma konstitutionella ansvar beträffande andra viktiga samhällsangelägenheter — det kan icke annat än innebära ett fulländande af det konstitutionella system, som finnes i vår författning fastslaget. Skola vi hafva utrikespolitik, så måste den ledas med allsidig insikt och under fullständigt ansvar. — Detta är i korthet skälen, hvarför det synes mig vara af synnerlig vikt och betydelse, att icke det förslag, som Kungl. Maj:t nu framställt, af Riksdagen nu afslås.

Jag tillåter mig därför att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Trygger: Herr grefve och talman, mina herrar! När jag såg denna kungl. proposition och vidare läste konstitutionsutskottets utlåtande, förvånade det mig, huru liten vikt man fäst vid de uttalanden, som gjordes här i kammaren förra året, och framför allt huru liten vikt man fäst vid det beslut, som kammaren fattade i frågan. Icke en rad för att till bemötande upptaga de skäl, som då anfördes; icke ett ord för att förringa betydelsen af kammarens beslut. Man blott lägger fram förslaget: Ni får taga det; Ni ville icke taga det i fjor, då får Ni i stället taga det i år. Det där förutsätter, att kammaren skulle, icke med lugn öfverläggning utan lättvindigt hafva fattat sitt beslut, men detta är enligt min uppfattning något, som man icke är berättigad att tillvita Första Kammaren. Jag tror icke, att de skäl, som i fjor anfördes och som i dag här upprepats, äro så obetydliga, att de icke skulle behöfva ett bemötande.

Här är redan påpekadt, att frågan först och sist gäller sekretessen, och det gjordes gällande förra året, att det kungl. förslaget, samtidigt med att det icke bevarar sekretessen där den behöfves, stadgar sekretess, ett slags sekretess — den af Kungl. Maj:t föreslagna — där det rakt icke är behof af någon sådan. Ty det behöfves sekretess med hänsyn till förhållandena till främmande makter, men det behöfves icke sekretess med hänsyn till inre politiska förhållanden. I det kungl. förslaget stadgas likväl, att särskildt protokoll i dessa ärenden skall föras, icke blott när hemlighållandet kräfves af hänsyn till främmande makter, utan öfver hufvud när konungen finner synnerligen viktiga skäl kräfva sekretess. Man har i dag sökt komma fram med skäl, som saknas i den kungl. propositionen. Jag tror, att man kan gruppera dessa skäl på följande sätt. Först möter oss en tolkning af nu gällande grundlag, därpå en tolkning af det föreliggande förslaget, något som den siste ärade talaren gjorde, och däremellan upptagas historiska förhållanden för att därmed visa riktigheten af förslaget.

Hvad nu grundlagstolkningen beträffar, har hans excellens herr utrikesministern haft ett yttrande, som redan af konstitutionsut-

skottlets ordförande bemötts, nämligen att det icke kan komma i fråga att ingå en allians eller annat viktigt aftal med främmande makt, utan att alla statsrådets ledamöter äro därom ense. Detta är ett märkligt uttalande. Eller skulle man verkligen, när viktiga underhandlingar med främmande makt äro före och beslut skola fattas, vara försvarad, om man ställde till med en ministerkris för att åstadkomma en enhet, som enligt utrikesministerns mening erfordras för ett aftals afslutande. Det vore, såvidt jag förstår, att prisgifva landets intressen i viktiga ögonblick! Herr utrikesministern tyckes mig icke ha tillräckligt beaktat grundlagens bestämmelser, att ansvaret för beslutet endast aligger ministeriella konseljens ledamöter, och han tyckes jämväl icke hafva dragit konsekvenserna däraf, att enligt svensk grundlag det icke är statsrådets ledamöter, — icke ens om de äro enhälliga — som fatta besluten, utan konungen. Statsråden äro till för att råda men icke för att besluta.

Ang. ministeriella ärendens öfverförande till statsrådet.

(Forts.)

Vidare hafva vi till stöd för förslaget hört en grundlagstolkning af herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet. Han förklarade, hvarför han icke kunnat upptaga den tanke, som finnes nedlagd i unionskommitténs betänkande, och som omfattades af kommitténs såväl svenska som norska ledamöter, hvilka öfver hufvud ville komma fram med ett förslag, nämligen att konungen äger bestämma, när hemlighållande af protokoll skall ske, och huru länge det skall vara. Herr statsrådet sade, att ett sådant förslag vore icke möjligt att genomföra. Med anledning häraf vill jag först och främst fråga: Huru vet herr statsrådet det? Förra året förkastades visserligen regeringens förslag i Första Kammaren men antogs i Andra Kammaren. Men finns det då större anledning till att Första Kammaren skulle frångå sitt beslut, än att Andra Kammaren skulle bifalla ett förslag, som dock sakkunniga — hvilket herr statsrådet själf äfven tyckes anse — funnit vara bättre?

Men jag vill företrädesvis hålla mig till själfva den grundlagstolkning, herr statsrådet gjort. Jag har icke funnit vår regeringsforms mening vara, att de grundlagsändringar skola ske, hvilka äro möjliga att genomföra. Detta är icke den viktigaste egenskapen hos ett ändringsförslag, utan det står i grundlagen, att de ändringar böra ske, som äro högst nödiga eller nyttiga. Detta är hufvudsaken. Sedermera säger lagen, att man icke ens med dessa ändringsförslag bör besvära representationen, för så vidt de icke äro möjliga att genomföra. För öfrigt erinrar jag mig, att denna hänvisning icke gifvits direkt till regeringen, utan till konstitutionsutskottet.

Äfven min ärade vän herr Nyström har tolkat den gällande lagen. Han säger, att det icke är någon fara för sekretessen med de nuvarande bestämmelserna. Det skulle bero på slumpen, huruvida någon får reda på att ett visst ministeriellt ärende förekommit, och om konstitutionsutskottet infor drar protokollen, kan konungen säga nej, vägra att lämna ut protokollen. Ja, vore det så, att konungen kan vägra utlämna ett protokoll, som konstitu-

Ang. ministeriella ärendens öfverförande till statsrådet.

(Forts.)

tionsutskottet i kraft af grundlagen infortrat, vore utan tvifvel sekretessen garanterad. Men det står i grundlagen att utskottet äger *äska*, fordra protokollen. Skulle detta verkligen betyda, att konstitutionsutskottet enligt grundlagen blott äger begära, men konungen hafva rätt säga nej? Hafva herrarna tolkat grundlagen på sådant sätt? Det vore då föga väl beställt med den konstitutionella ansvarigheten här i landet, ty samma uttryck, »äska fordra» förekommer ju om alla statsrådsprotokoll. I så fall funnes ingen verklig konstitutionell ansvarighet enligt Sveriges grundlag.

Sedermera har man kommit in på historien. Hans excellens herr utrikesministern kunde icke sentera den jämförelse, som den förste ärade talaren gjorde med en episod under vår storhetstid, och sade, att nu kan det icke vara tal om sådant som Karl X utförde. Det må dock tillåtas oss att tala därom på sätt Gustaf Adolf gjorde — han vände sig egentligen till Sveriges ungdom, men det är tillämpligt på hvarje svensk — då han sade, att vi böra tänka högt om vårt land och icke bara beakta vår svaghet utan hoppas på vår kraft.

Herr Nyström åter åberopar en stor auktoritet, en stor historisk personlighet till stöd för sitt påstående, att man icke behöfver vara så noga med sekretessen. Det var ingen mindre än Bismarck. Han skulle icke hafva hållit på sekretessen. Jag vill då erinra talaren därom, att Bismarck tyckte bra om att själf berättat diplomatiska hemligheter men icke att andra gjorde det. Den Arnimska saken torde vara tillräckligt bevis i den riktningen. Men därjämte vill jag nämna att, såvidt jag fattat saken rätt, det fanns ett alldeles särskildt skäl, hvarför Bismarck talade om en del saker, och det var, att man förut vant sig vid att diplomater, när de syntes omtala en sak, talade osanning, men Bismarck förde sina motståndare bakom ljuset genom att tala sanning. Således, Bismarck talade icke om huru förhållandet var, för att man skulle tro honom, utan för att man icke skulle tro honom.

Mina herrar, slutligen har konstitutionsutskottets ordförande gått in på en tolkning af det kungl. förslaget, för den händelse ni skulle antaga detsamma. Han sade, att detta förslag skulle icke alls inverka på sekretessen beträffande den förberedande behandlingen af de utrikes ärendena, utan endast beträffande besluten, och att fortfarande skulle kvarstå den befogenheten för konungen, som hittills funnits, att genom utrikesministern på lämpligt sätt förbereda dessa ärenden. Herr Blomberg åberopar 11 § i förslaget, som innehåller, att »i mål, som angå rikets förhållande till främmande makter, skola alla meddelanden till främmande makt eller konungens sändebud i utlandet, utan afseende å ärendets beskaffenhet, ske genom ministern för utrikes ärendena». Jag vågar icke ställa upp mitt omdöme mot konstitutionsutskottet, men jag fruktar, att här föreligger en liten misstolkning. Huru är det för närvarande? Jo, nu hafva vi i 11 § den bestämmelsen, att alla meddelanden i ministeriella mål till främmande makt skola ske genom ministern för utrikes ärendena, men därjämte hafva vi

i samma paragraf en föreskrift om beredande af dessa utrikes ärenden. Det heter nämligen i 11 §: »*Ministeriella mål, hvarmed förstås alla de, som angå rikets förhållande till främmande makter, skola, på det sätt konungen lämpligast synes, beredas af ministern för utrikes ärendena, hvilken det tillhör*» etc.

Ang. ministeriella ärendens öfverförande till statsråde.
(Forts.)

Denna bestämmelse i 11 § är upphäfd i det kungl. förslaget, och i stället träder i kraft för dessa mål liksom för alla andra bestämmelsen i 10 §: »Lunan ärendena hos konungen i statsrådet föredragas, skola de genom nödiga upplysningars inhämtande från vederbörande ämbetsverk af den föredragande beredas». Men om så är, hvad betyder då bestämmelsen i 11 § om meddelanden genom utrikesministern till främmande makter. Jo, den betyder uppenbarligen, att konungen icke på bakvägar får meddela sig med främmande makter, utan endast genom utrikesministern. Således har denna föreskrift intet att göra med själfva beredningen i öfrigt af de diplomatiska ärendena, och följaktligen kvarstår den anmärkningen, som gjorts mot förslaget äfven i denna del.

Mina herrar, man skulle kunna tycka, att här göres en alltför stor affär af detta förslag. Så är dock icke fallet med dem, som motsatt sig detsamma. Vi hafva nämligen den bestämda uppfattningen, att allt, som kan stärka vårt lands ställning i förhållandet till främmande makter, måste göras. *Intet* är oväsentligt därvid, framför allt intet, som kan öka vår fara eller hindra vår själfbevarelse. De som hafva kommit fram med detta förslag hafva enligt vår mening icke sett alla konsekvenserna af detsamma. Man kan icke ens till stöd för förslagets framläggande åberopa en allmän folkopinion, som skulle hafva kraft något sådant. Och för öfrigt, äfven om så skulle hafva varit fallet, är det min öfvertygelse, att denna kammare, ja, hela vårt svenska folk sätter mera värde på att det kungl. baneret af regeringen bäres högt, än att det fladdrar för dagsvinden.

Jag yrkar afslag å det föreliggande förslaget.

Herr Blomberg: Jag skall endast be att få fästa uppmärksamheten vid ett förhållande. Jag har alldeles icke förbisett, att själfva förberedelsen af ärendena kommer att falla under reglerna i regeringsformens 10 §, jag har endast framhållit, att det gäller protokollen, då man talar om sekretessen. Protokoll föras ju icke förr än frågorna äro föremål för beslut af konungen. Före beslutet gå förberedande förhandlingar antingen med de särskilda ämbetsverken, om ärendet rör den inre regeringen, eller med sändebuden, om det är fråga om utrikes angelägenheter. Ministern för utrikes ärendena kan efter ändringen lika väl göra sina intima meddelanden till de utländska sändebuden eller genom Sveriges sändebud till de främmande staternas utrikesministrar som hittills. Med afseende på sekretessen gäller öfver hufvud samma förhållande enligt det nya förslaget som enligt den nuvarande lagstiftningen.

Ang. ministeriella ärendens öfverförande till statsrådet.
(Forts.)

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Trolle: Jag skall icke tillåta mig att länge upptaga kammarens tid utan endast betona — hvad beträffar sekretessen, hvarom så mycket talats, — att denna synes omöjligen kunna genom det föreliggande förslaget äfventyras i högre grad än enligt nu gällande lagstiftning är fallet. Det anfördes, att då i stället för de tre de åtta statsråden skulle få reda på dessa saker, skulle det faktum, hvarom man förhandlar, blifva mera allmänt känt. Men, mina herrar, jag tror icke, att publicitet är att befara därför, att några regeringens ledamöter få kännedom om en förhandling. Se vi på den nuvarande situationen, så märka vi, hurusom, då förhandlingar, i hvilka för öfrigt äfven vi deltaga, pågå därute i världen, kommuniqueer från än den ena regeringen än den andra stå att läsa i tidningarna. Härigenom uppkommer notoriteten, och från det ögonblicket är förhandlingen ett känt faktum. Därmed blir det ock lika möjligt för konstitutionsutskottet enligt det föreliggande förslaget, om det antages, som nu att begära och erhålla handlingarna.

Konstitutionsutskottets ordförande har sagt, att han och utskottet hufvudsakligen utgått från den synpunkten, att sändebuden komme att utnännas i statsrådet och icke i ministeriell konselj. Ja, *det* målet hade kunnat nås utan så vidtomfattande grundlagsändring. Herr Blomberg begagnade tillfället att rikta en anmärkning mot vår diplomati, och jag vill med anledning däraf påpeka, att sedan 1½ å 2 år en ny organisation af diplomati genomförts, och jag undrar, om det är för konstitutionsutskottets ordförande möjligt att nu bedöma verkningarna af densamma. Jag tror det näppeligen.

Herr Trygger har gifvit mig en massa välmenta råd. Han har bland annat sagt, att jag tydligen förbisett, att den ministeriella konseljen ensam är ansvarig för konungens beslut. Nej, jag har ingalunda förbisett detta, och det är just därför och för att få ansvaret för dessa beslut öfverflyttad på den samlade konseljen, som jag varit med om att framlägga detta förslag. Påståendet om förbiseende motsäges därför af själfva propositionens framläggande. Vidare menade herr Trygger, att jag trodde, det vore statsrådet som fattade besluten och icke konungen. Det tror jag icke, och herr Trygger tror nog icke själf, att jag hyser en sådan uppfattning. Slutligen fick jag en uppmaning att tänka stort om mitt land, därför att jag påstått, att en jämförelse mellan ministeriella måls behandling på den tiden, som åsyftades, och nu icke vore möjlig. Kan jag icke tänka stort om mitt land, därför att jag anser, att dessa specialfrågor icke lämpligen kunna ställas under belysning genom en jämförelse mellan två så skilda tidpunkter? Jag tror det icke.

Herr Nyström, Johan Fredrik: Jag kan icke förstå, hvarför herr Trygger har så mycket att invända mot detta förslag, då han varit med om unionskommitténs förslag. Jag yttrade i mitt

förra anförande, att dessa förslag i realiteten åsyfta detsamma. Visserligen fanns i kommittéförslaget föreskrifvet, att konungen skulle afgöra, när en fråga skulle anses hemlig, men hvad annat säges här i § 9, där det heter: »Där rikets säkerhet eller eljest synnerligen viktiga skäl kräfva hemlighållande af mål, som angår rikets förhållande till främmande makt, skall öfver målet föras särskildt protokoll.» När nu konungen är den, som besluter i statsrådet, är det ju tydligen äfven han, som bestämmer, att i en viss fråga skall föras särskildt protokoll, och därmed är ärendet hemligt.

Ang. ministeriella ärendens öfverförande till statsrådet.
(Forts.)

Vidare vände sig herr Trygger mot påståendet i mitt förra anförande, att ministeriella protokoll väl kunna utfordras af konstitutionsutskottet, men att konungen har rätt att vägra deras utlämnande. Den lagtolkningen är icke min, utan jag kan hänvisa såsom stöd för denna uppfattning till en auktoritet, som äfven i denna kammare bör hafva någon giltighet, nämligen till Rydin. Dessutom, vill herr Trygger slå upp 105 § R. F. i den grundlagsedition, som han höll i handen, då han stod på denna plats, skall han i dess kommentar till denna paragraf finna ett kategoriskt påstående, att konungen har rätt att vägra dessa protokolls utlämnande. Sålunda är detta icke någon af mig gjord tolkning in casu, utan den hittills gällande. Jag vill till detta lägga ett litet meddelande. Vi hade för några år sedan före inom konstitutionsutskottet en mycket grannliga diplomatisk fråga, i hvilken den ena gruppen af utskottets medlemmar ville infordra protokollen, men icke den andra. Den dåvarande statsministern förklarade för mig, sedan saken var utagerad, att om utskottet verkligen yrkat på handlingarnas utbekommande, så hade regeringen vägrat utlämna dem. Detta var i full öfverensstämmelse med den tolkning af § 105, som jag talade om. Något vidare har jag icke att tillägga.

Herr statsrådet Petersson, Albert: Äfven jag finner mig uppkallad af det yttrande, som herr Trygger nyss afgaf. Han beklagade, att han icke i den kungliga propositionen funnit upptagna till behandling de anmärkningar mot förslaget, som förra året gjordes inom Riksdagen. Hade jag haft den uppfattningen, att de af herr Trygger då uttalade betänkligheter mot förslaget varit uttryck för en mera allmän mening inom denna kammare, hade jag tvifvelsutän i propositionen angifvit de skäl, som föranledt, att jag icke ansett mig böra taga anmärkningarna till efterföljd.

I fråga om formuleringen af § 9, anmärker herr Trygger i anslutning till hvad han yttrade förra året — att formuleringen är för vid, så att regeringen skulle kunna åberopa sig på stadgandet för hemlighållande af ett protokoll af t. ex. rent inrikespolitiska skäl. Däremot vill jag säga, att enligt min uppfattning innehåller Kungl. Maj:ts förslag i denna del just hvad som i föreliggande fall kan och bör sägas. Där står såsom första skäl för

Ang. ministeriella ärendens öfverförande till statsrådet.

(Forts.)

ett beslut om hemlighållande af ett protokoll, att det skall vara fråga om »rikets säkerhet». Att i sådant fall konungen bör tilllämpa sin rätt att förklara protokollet hemligt, därom torde väl icke vara tu tal. Det heter vidare: »eller eljest synnerligen viktiga skäl». Af den sammanställning, hvori dessa ord förekomma till de föregående, framgår, att dessa »synnerligen viktiga skäl» skola vara likvärdiga med hvad som kallas »rikets säkerhet». Därmed bör det ock vara nog. Att ytterligare i ett kortfattadt grundlagsbud begränsa och förklara dessa ord synes mig hvarken nödigt eller nyttigt. Korrektivet mot ett möjligt missbruk är att söka annorstädes; och herr Trygger har själf i sitt anförande vid sista riksdagen angifvit den riktiga synpunten, då han sade:

»Och jag anser för min del, att om ärendena öfverflyttas från ministeriell konselj till statsrådet, har man däri all den garanti, som är nödig för att hemlighållande icke skall beslutas, då ej landets väl kräfver det. Och jag vill fästa kammarens uppmärksamhet därpå att, om en regering skulle vara så pliktförgäten, att den tillstyrkte hemlighållande af ett ärende, där dylikt hemlighållande icke borde äga rum, står det tydligen öppet för en kommande regering att offentliggöra protokollet med den påföljd, att den föregående regeringens medlemmar nog komma att få stånda det ansvar, om icke annat, i den allmänna opinionen, som de ådragit sig.»

Det är på detta område, garantien mot missbruk af ifrågavarande grundlagsbud skall sökas, och jag anser i likhet med herr Trygger, att samma garanti äfven är fullt tillfredsställande.

Med anledning af herr Tryggers anförande i öfrigt torde jag böra nämna, att när jag nyss sade, att jag icke ansett unionskommitténs förslag i afseende på sekretessens innebörd och anordning böra upptagas, och att jag trodde, att det förslaget icke var möjligt att genomföra, så har jag därmed icke angifvit enda skälet för mitt afböjande af samma förslag. Jag har gifvetvis börjat med att pröfva, huruvida det var högst nödigt och nyttigt, och sedermera undersökt, om det var möjligt att genomföra. Jag har icke heller sagt, att unionskommitténs förslag vore bättre än det nuvarande. Härom kunna nämligen råda skiljaktiga meningar. Under alla förhållanden står det emellertid för mig klart, att med den utveckling, som vårt parlamentariska styrelsesätt fått, och med det ökade inflytande på dessa frågor, som Riksdagen under tidens gång fått, skulle det icke vara många inom Riksdagen, som ville vara med om att borttaga den urgamla, hittillsvarande rätten för konstitutionsutskottet att infordra protokollen i de fall, där det nu är medgifvet. Och den synpunkten har vid förslagets affattning varit för mig afgörande.

Friherre Åkerhielm: För min del är jag af den meningen, att förslaget icke bör bifallas i den form det nu föreligger. Jag skall icke upptaga kammarens tid med att därför anföra mina skäl, ty dessa hafva redan förut framförts från annat håll. Men

när jag begärt ordet, har det skett för att förebygga, ett kamma-
 ren möjligen under en oriktig förutsättning går till afgörande i
 denna fråga. Jag syftar på det yttrande, som har fällts af en
 ledamot af konstitutionsutskottet, en talare på Upplandsbänken.
 Han har med åberopade stöd af en känd grundlagstolkare förmenat,
 att konungen verkligen äger rätt att neka utlämna protokoll,
 hvilka konstitutionsutskottet begärt med stöd af 105 § regerings-
 formen. Denna paragraf lyder:

Ang. ministe-
 riella ärendens
 öfverförande
 till statsrådet.
 (Forts.)

»Lagtima Riksdags konstitutionsutskott äge att äska de pro-
 tokoll, som uti statsrådet blifvit förda, utom dem, som angå mi-
 nisteriella ärenden och kommandomål, hvilka endast i det, som rör
 allmänt kända och af utskottet uppgifna händelser, må kunna
 fordras.»

Tror verkligen den ärade talaren, att denna bestämmelse i
 grundlagen endast innebär en rätt för konstitutionsutskottet att
 begära att få dessa protokoll? Det skulle då vara likgiltigt, om
 bestämmelsen funnes där eller icke. Den betyder naturligtvis, att
 då konstitutionsutskottet äger att af konungen äska dessa proto-
 koll, har det också rätt att få dem. Däröfver är jag för min del
 förvissad, och jag är ganska säker om, hvilken påföljd som skulle
 följa för den ledamot af statsrådet, som vågade tillstyrka konungen
 att neka utlämna de protokoll, som af konstitutionsutskottet be-
 gärdes i den ordning 105 § R. F. stadgar. Således när man bedö-
 mer denna fråga, får man icke utgå från den förutsättningen, att
 konungen äger att vägra utlämna ett i sådan ordning begärdt
 protokoll.

Herr Nyström, Johan Fredrik: Till svar på denna anmärkning
 vill jag påpeka, hvad jag nämnde förra gången, att det är
 Rydins uppfattning, och det var endast till honom jag refererade.
 Det är ock nyare grundlagsutgifvares uppfattning. Uttrycket i
 grundlagen är olika, då det talas om konstitutionsutskottets rätt
 att begära andra protokoll och om dess rätt att fordra ministeriella
 protokoll, så att det kan tänkas, att här kan finnas utrymme för
 olika tolkningar. Friherre Åkerhielm har anfört en tolkning och
 jag har anfört en annan, icke såsom gjord af mig, utan af andra,
 som äro djupare inne i saken än jag.

Herr Fahlbeck: Jag skall icke med många ord upptaga
 kammarens tid i denna redan långa debatt. Men då det förekom-
 mit olika grundlagstolkningar, kan det vara af vikt att enhvar,
 som särskildt intresserar sig för sådana frågor, äfven säger ett ord
 därom. Jag tillåter mig alltså att för min del uttala samma upp-
 fattning, som den näst siste ärade talaren hade, att 105 § regerings-
 formen tillförsäkrar konstitutionsutskottet ovillkorlig rätt att få
 till sig utlämnadt det protokoll, som detsamma begär.

Sedan jag gjort detta, och medan jag har ordet, ber jag att
 få yttra något äfven i den föreliggande hufvudfrågan.

Ang. ministeriella ärendens öfverförande till statsrådet.

(Forts.)

Jag röstade förra gången emot regeringens förslag, emedan det kom så omedelbart efter unionsbrottet. Det syntes mig olämpligt, att vi genast då skulle företaga en ändring i våra grundlagar, som kunde se ut, som om den stode i samband med detta, men i år föreligger icke den betänkligheten, och jag är nu färdig att rösta för förslaget. Därvid ledes jag hufvudsakligen af följande skäl. Jag finner icke, att den ordning, som infördes 1809, har visat sig i något afseende så utmärkt, att vi nu skulle med saknad lämna den. Den utrikespolitik, som Sverige fört under dessa hundra år, och det sätt, hvarpå våra utrikesaffärer skötts särskildt under senare tid, göra det för mig snarare önskvärdt att ändra den ordning, som nu förefinnes. Jag tror alltså, att det är bättre om ärendena öfverlämnas till rådslag och afgörande inom statsrådet in pleno. På den tiden, då Sverige hade en stor utrikespolitik, förehades dessa ärenden i rikets råd in pleno. Finns det blott män vid konungens rådslag, så kan den yttre formen för de senare vara skäligen likgiltig. Men nog är det bättre, att dessa ärenden behandlas som alla andra i stället för i en liten krets på tre personer och under förhållanden, som kanske ingalunda gifva den trygghet för goda rådslag och goda beslut, som man kan hoppas, att den större rådsförsamlingen må innebära.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på afslag därå, och förklarade sig finna den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 59;

Nej — 57.

Vid ånyo skedd föredragning af bevillningsutskottets den 15 och 18 innevarande februari bordlagda betänkande n:o 10, i anledning af väckt motion om nedsättning af tullen å »chopped apples», biföll kammaren hvad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 15 och 18 i denna månad bordlagda utlåtande, n:o 6, i anledning af väckta motioner om ändring af 8 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875 m. m.

Uti en inom Första Kammaren af herr *Th. af Ekenstam* afgifven och till lagutskottet hänvisad motion, n:o 34, samt en därmed lika lydande, inom Andra Kammaren af herr *M. E. Svallingsson* väckt och till lagutskottet jämväl öfverlämnad motion, n:o 139, hade motionärerna föreslagit, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa att, med upphäfvande af *dels* hvad som blifvit i Kungl. Maj:ts nädiga bref den 21 maj 1869 föreskrifvet angående naturen af de lägenheter, som afstås från hemman i följd af vattenaftappningar, *dels* hvad som stadgas i § 8 af nädiga förordningen den 16 juni 1875 i fråga om lagfart å fång, som skett i enlighet med gällande författning om ändring eller utrifning af vattenverk, Kungl. Maj:t måtte förordna, att, därest ägare af ett hemman eller en lägenhet i den ordning, som stadgas uti gällande lag om dikning och annan afledning af vatten, afsagt sig den båtnad, som genom ett vattenafledningsföretag beredes hans jord, samt till följd häraf utaf hans genom företaget förbättrade mark vederlagsjord utbrytes och de kvarstående deltagarne i företaget tillskiftas, den jord, som af sådan anledning tillskiftas kvarstående deltagare, skall anses i allo tillhöra det hemman eller den lägenhet, för hvilken sådan kvarstående deltagare uti företaget ingått.

Ang. naturen af vederlagsjord, utbryten från hemman, som ej deltagar i vattenafledningsföretag, m. m.

Utskottet hade på anförda grundär hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts af herr *af Ekenstam* mot vissa delar af utskottets motivering.

Herr af Ekenstam: Herr talman! Mina herrar! Sverige är trots allt ännu alltjämt möjligheternas land. Detta upprepas ju litet emellan, och hvad vi egentligen mena, då vi tala härom, är väl den vinst vi skola få på våra skogar, grufvor, vattenfall och dylikt. Men för visso har man fordom icke så mycket tänkt på dessa snart sagdt nyupptäckta värden, utan förr var det jordbruket, som var den säkra ekonomiska grund, hvarpå landet var fotadt. Det var för att uppdrifva detta och för att, såvidt möjligt, lägga landet under odling, som staten gjorde sina ansträngningar. Man fann, att en stor del af Sveriges land var vattensjuk eller öfversvämm-

Ang. naturen af vederlagsjord, utbruten från hemman, som ej deltagar i vattenafledningsföretag, m. m.

(Forts.)

mad, och man fann också, att den enskilda kraften och förmågan icke räckte, om man skulle lyckas att få denna mark odlingsbar. Det var därför, som redan tidigt Sveriges Riksdag började att till utdikning af sådana marker lämna lån eller understöd på annat sätt. Vid 1840—41 års riksdag får man kanske anse, att de första ordnade förhållandena i detta fall inträdde. Sedermera bildades 1883 odlingslånefonden på 1,000,000 kr., hvilken 1886 höjdes till 2,000,000 kr. Emellertid befanns, att dessa ganska stora möjligheter att till de vattendränkta markerna få odlingslån icke användes i den omfattning man tänkt sig. Det var därför som man, alltjämt med tanke på landbrukets stora betydelse, kom fram med 1901 års stadga, och man trodde att genom de nya bestämmelser, som då lämnades, skulle dessa lån göras mera begärliga. Emellertid hafva bestämmelserna i stadgan och särskildt 4:de momentet varit föremål för mycken tvist. Detta moment utgör egentligen ock orsaken till att Riksdagen på nytt blifvit besvärad i denna fråga. Det föreslogs af Kungl. Maj:t att få följande lydelse: »Lånet kan af Kungl. Maj:t bestämmas till hela det belopp, hvartill enligt den fastställda arbetsplanen kostnaden för vattenafledningen och afdikningen beräknas komma att uppgå beträffande lånesökandenas andelar i företaget, dock med iakttagande dels att kostnaden för s. k. tegdikning eller täckdikning härvid ej må inräknas, dels ock att lånet ej må öfverstiga 80 % af det jordförbättringsvärde, som, enligt hvad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landbruksstyrelsen anse sig vitsorda, belöper å lånesökandenas mark.»

Emot den formulering, som sålunda af Kungl. Maj:t framlades, uppträdde i denna kammare, bland andra ledamöter, herr Cederberg, som framhöll, att skulle denna lydelse af momentet antagas, blefve de lånesökande ställda i vida sämre läge än de hittills varit.

Vid dessa utdikningsföretag förhåller det sig nämligen så, som herrarne veta, att vi hafva först den eller de personer, som ställa sig i spetsen för företaget, de s. k. sökandena, sedermera är det en del personer, som afvakta huru företaget skall kunna gå. Det är möjligt, att de sluta sig till sökandena, men det är ock möjligt, att de afsäga sig all glädje af företaget, all båtнад. Vidare hafva vi dem, som från början äro motståndare till företaget och förklara sig afsäga sig all vinst af detsamma. Då är det så, att för dessa, som fränsäga sig skyldigheterna att deltaga i kostnaderna för företaget men också rättigheten att därpå få vinst, af den jord, som vid vattenafledningen af deras mark blir förbättrad, utbrytes så mycket som anses motsvara förbättringen af den öfriga jord, som de äga. Denna s. k. vinstjord tilldelas eller tillskiftas sedermera de jordägare, som stå kvar såsom delägare i företaget. För sådana delar hade det ända till år 1901 varit möjligt att få andel i statslånet. Nu var genom den restriktion, som Kungl. Maj:t här föreslog i 4:de momentet, sådan möjlighet afskuren. Det var därför också som herr Cederberg uppträdde och yrkade, att momentet måtte antagas, dock att därur skulle uteslutas hvad däri

står beträffande de lanesökandes andel i företaget och hvad som belöper på sådana sökandes mark och att således åt detta moment icke skulle gifvas sådan lydelse, att det afstängde möjligheten att jämväl för s. k. vinstandelar erhålla del af statslånet.

I den debatt, som här i kammaren uppstod, var det egentligen ingen, som opponerade sig mot det af herr Cederberg gjorda förslaget, och jag har antecknat, att dåvarande statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, Odelberg, instämde i den ändringsformulering, som af herr Cederberg gjorts. Kammaren antog också utan votering herr Cederbergs förslag och i Andra Kammaran blef samma förslag, också utan votering, efter yrkande af herr Ivar Månsson antaget.

Man skulle naturligtvis då kunna tro, att allt vore väl beställt, och att det följaktligen skulle vara möjligt, då det gäller en hel del af dessa stora omfattande företag, att län skulle kunna lämnas åt de sökande för den del af jorden, som tillfaller dem såsom vinstjord. Så har emellertid icke visat sig vara förhållandet. Det har icke visat sig vara möjligt ännu så länge att för sådana andelar få statslån. Utan tvifvel har Kungl. Maj:t, då Kungl. Maj:t i detta fall stödt sig på afstyrkande utlåtande från Kungl. jordbruksstyrelsen, funnit, att det uppstått svårigheter vid fastslående af andelarna af statslånet i ännu knappt befintliga vinstandelar. Det är dock enligt min tanke en ganska byråkratisk uppfattning, att man icke skall kunna i enlighet med Riksdagens önskan göra möjligt, att statslånen verkligen, om än först efter vinstandelarnas utbrytning, skola kunna utsträckas i angifvet syfte. Det är därför som jag tänkt mig, att man genom en ändring i lagparagrafer lättast skulle kunna komma åt denna sak och få en ändring, som helt visst vore ganska nödig. Men då vi diskuterat saken i lagutskottet, har där anförts — och jag har knappt kunnat motsäga det själf —, att det vore tämligen opraktiskt att taga saken på det sättet. Den kan utan tvifvel lösas på ett annat och kanske lättare sätt. Därför har jag icke vågat vidare yrka på bifall till den motion, som af mig framburits. Men jag har dock funnit, att saken är af så stor betydelse, att Riksdagen, om den verkligen har känsla af hvad den själf 1901 beslutit, skulle hafva det intresse för saken, att den kunde följa mig, om jag nu söker formulera mitt yrkande på ett annat sätt. Det borde väl i allt fall kunna tänkas, att det skulle kunna finnas någon möjlighet att i detta fall komma till rätta och nå just det mål, som Riksdagen klart åsyftat 1901. Det är därför, som jag i dag anhåller att få yrka bifall till ett skrifvelseförslag af följande lydelse:

att Riksdagen i anledning af förevarande motioner ville hos Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, hvilka åtgärder lämpligen må kunna vidtagas för vinnande af det med ifrågavarande motioner åsyftade ändamål, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill detta öfvervägande kan föranleda.

Innan jag slutar ber jag blott att få tillägga en sak. Herrarne skola icke tro, att, då jag här stått och talat om de svårige-

Ang. naturen af rederlagsjord, utbruten från hemman, som ej deltagar i rattensafdelningsföretag, m. m.
(Forts.)

Ang. naturen af vederlagsjord, utbruten från hemman, som ej deltaga i vattenafledningsföretag, m. m.
(Forts.)

heter, som uppstå för dem, som vilja göra afdikningar, dessa blott äro uppteoriserade. Redan 1901, då denna fråga var före, sade herr Cederberg, att skulle verkligen ett sådant förbehåll som Kungl. Maj:t infört i stadgandet få stå kvar, skulle det vara så hinderligt för en stor del af dessa stora företag, att vissa af dem knappt skulle komma till utförande. Vidare sade han, att, »om förut funnits sådana bestämmelser om länens inskränkning till endast den kostnad, som belöper sig å mark, tillhörande dem, hvilka på förhand tillkännagifvit sig vara län sökande, så skulle icke till stånd kommit åtskilliga af de odlingsföretag, hvilka med allt skäl kunna åberopas som stöd för fortfarande odlingslån.»

Strax efter sedan denna fråga förevarit i Riksdagen beslöts ett odlings- och aftappningsföretag inom den domsaga, där jag är domare. Just på grund af den behandling, som frågan fått här i Riksdagen, hade man grundad förhoppning, att andel i statslånet jämväl skulle beviljas för den vinstjord, som i framtiden skulle tillfalla sökandena. Nu har det visat sig, att, sedan så många år gått och sedan man naturligtvis funnit, att många svårigheter uppstått i ett företag, som omfattar 4—5,000 tunnland, en hel del af de personer, som ursprungligen beräknats såsom verkliga deltagare i företaget, afgått och att af alla jordägare eller jordinnehafvare, som där finnas, endast 43 % af hela jordmassan står kvar. Egarna af dessa 43 % skola nu, om odlingslänestadgan skall tillämpas så som hittills skett, bära hela tungan för utdikningen, och skola således under alla dessa år, till dess vinstjorden hinner blifva utbruten och kan blifva säljbar, på ett eller annat sätt uppnegociera medel för att fortsätta och fullfölja det dikningsföretag, i hvilket de, man kan nästan säga, blifvit inlockade just genom Riksdagens beslut 1901. Situationen är så allvarlig för dem, att man nästan kan säga, att det fins trakter, som hotas af ruin. Herrarne behöfva endast erinra sig, att i dessa tider, då lån på namn icke kan fås annat än till 8 % och då länemöjligheterna för hvar dag bli färre, det är ytterligt svårt för dem att ordna förhållandena. Det är för att i någon mån kunna råda bot på denna sak, som jag här fört ämnet fram, och jag hoppas, att herrarne välvilligt taga sig det an och bifalla det skrivelseförslag, hvar till jag nu ber att få yrka bifall.

Herr Trygger: Herr talman, mina herrar! Mot motionärernas förslag har utskottet ställt sig välvilligt med afseende å det slutresultat, som de önskade vinna, men samtidigt har utskottet sagt ifran, att den väg de valt kan man icke gå. Enligt utskottets mening behöfs i själfva verket icke någon förändring af gällande lagstiftning, utan det behöfs blott, att myndigheternas uppmärksamhet fästes på att en riktig tolkning af gällande rätt medgifver förverkligandet af det önskemål, som motionärerna uppställt. Men det är klart, att, när det gäller en lagtolkning och framför allt, när det gäller ett stadgande, som är något svårtolkadt, kunna olika meningar uppstå, och det finnes åtskilliga, som anse, att det icke

är så säkert, att utskottets tolkning är oangriplig. För den händelse den åsikten skulle segra, har motionären i denna kammare önskat, att vi skulle skriva »att Riksdagen i anledning af förevarande motioner ville hos Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, hvilka åtgärder lämpligen må kunna vidtagas för vinnande af det med ifrågasvarande motioner åsyftade ändamål, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill detta öfvervägande kan föranleda».

Ang. naturen af vederlagsjord, utbruten från hemman, som ej deltaga i vattenafledningsföretag m. m.
(Forts.)

Men, mina herrar, jag tror icke det duger att aflåta en sådan skrifvelse. Motionärens förslag gick ut på en bestämd lagändring. Denna lagändring kan icke vidtagas. Den är ej lämplig, det erkänner motionären själf. Går det då an att, därför att det finns andra vägar att nå detta mål, aflåta en sådan skrifvelse som den föreslagna till Kungl. Maj:t? När utskottets motivering faller bort, hvad finns det då kvar! Kungl. Maj:t är ju visserligen, skola vi hoppas, särdeles skarpsinnig, men att Kungl. Maj:t skall kunna begripa hvad vi vilja, när vi icke skicka med någon motivering och icke uttrycka oss tydligare, vore väl ändå för mycket begärdt. För resten ser jag här i kammaren en af regeringens medlemmar, som kommer att få med denna sak att göra, och mig synes, att det är bättre, att man enskildt anbefaller hvad man önskar i regeringens hågkomst än att aflåta denna skrifvelse. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hult: Såsom delägare i ett större vattenafledningsföretag i Kalmar län har jag med stort intresse studerat såväl förevarande motioner som lagutskottets här föreliggande utlåtande, och tillåter jag mig därför att nu anhålla få yttra några ord därom.

Jag har särskildt fäst mig vid hvad utskottet yttrar å sid. 5 och 6, då det nämligen säger: »Skulle vederlagsjorden, såsom motionärerna ifrågasätta, införlifvas med de hemman eller lägenheter, hvilkas ägare kvarstå såsom delägare i odlingsföretaget, måste häraf uppenbarligen påkallas, att utskiftande af ifrågasvarande jord alltid verkställdes, och torde det i de allra flesta fall, särskildt då vattenafledningsföretaget hade större omfattning, jämväl blifva nödvändigt att göra ägoutbyte på sätt skiftesstadgan föreskrifver.»

Litet längre ned säger utskottet: »Såvidt utskottet kan finna, skulle genomförandet af motionärernas ifrågasvarande förslag icke heller medföra någon fördel för ägarne till de fastigheter, i hvilka vederlagsjorden skulle uppgå. För dessa torde det nämligen vara förmånligare, att vederlagsjorden äger naturen af en gravationsfri afsöndring, enär det då blifver lättare för dem att afyttra densamma till täckande af de kostnader, som förorsakats af företaget.»

Jag hyser, delande utskottets mening, den åsikten, att dylikt utskiftande af vederlagsjorden å hemman, som i vattenafledningsföretag deltaga, skulle vara förenadt med stora kostnader och ännu större svårigheter att utföra.

Ang. naturen af vederlagsjord, utbruten från hemman, som ej deltagar i vattenafledningsföretag, m. m.

(Forts.)

För att nu hålla mig till det företag i Kalmar län, som jag nyss påpekade, är det ett bland de större: det omfattar nämligen omkring 1,900 har och håller i längd omkring 15—16 kilometer och i bredd omkring 700—1,500 meter. Det omfattar ett antal hemmansdelar, som närmar sig hundratalet, och när i ett sådant företag den vederlagsjord som förekommer uppgår endast till några har, kan man förstå, hvilka stora kostnader och svårigheter det skulle medföra att fördela denna lilla vederlagsjord på alla hemmanen, såsom motionärerna velat.

För min del får jag därför säga, att jag i likhet med utskottet tror, att det är bäst som det är, nämligen att delägare i vattenafledningsföretag gemensamt blifva ägare af vederlagsjorden, då de således kunna bruka den för gemensamt behof eller försälja densamma till täckande af de kostnader för företaget, som belöpa sig på den utbrutna jorden.

Herr talman, jag yrkar bifall till lagutskottets hemställan.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på föreliggande utlåtande yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock af herr *af Ekenstam*, att Riksdagen, i anledning af förevarande motioner, ville hos Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, hvilka åtgärder lämpligen skulle kunna vidtagas för vinnande af de med ifrågavarande motioner åsyftade ändamål, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill detta öfvervägande kunde för-
anleda.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af Första Kammarens tillfälliga utskotts den 15 och 18 innevarande månad bordlagda utlåtande, n:o 1, i anledning af väckt motion om åtgärder för införande af förenklade bestämmelser i fråga om anteckning i kyrkobok rörande svenskar, som från utlandet återinflyttat till Sverige, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt; och skulle jämlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas medkammaren.

Om verkställd granskning af riksbankens styrelse och förvaltning.

Föredrogs ånyo bankoutskottets den 14 och 15 i denna månad bordlagda memorial, n:o 2, om verkställd granskning af riksbankens styrelse och förvaltning.

Bankoutskottet, som enligt § 4 i den för utskottet gällande instruktion hade att undersöka och granska riksbankens tillstånd och huru densamma blifvit styrd och förvaltd, hade i förevarande

memorial af anförda skäl hemställt, att ansvarsfrihet måtte fullmäktige i riksbanken beviljas dels för förvaltningen under år 1906 af bankens såväl hufvudkontor som samtliga afdelningskontor i orterna. dels och för de beslut och åtgärder, som finnes antecknade till fullmäktiges protokoll från och med den 15 januari 1907 till samma dag innevarande år.

Om verkställd granskning af riksbankens styrelse och förvaltning.
(Forts.)

Herr Wallenberg: Herr grefve och talman, mina herrar! Jag ber herr talmannen icke ett ögonblick tro, att jag ämnar falla bankotskottet i ämbetet, liksom ej heller att jag har för afsikt att på något sätt vara obehaglig mot herrar bankofullmäktige. Tvärtom vill jag gärna begagna detta tillfälle för att såsom min mening uttala, att, alltsedan Riksdagen fann lämpligt att ställa riksbanken under sakkunnig ledning, den har skötts väl och skapat ett samarbete mellan riksbanken och de privata bankinrättningarna, hvilket samarbete är mycket fruktbarande för den allmänna rörelsen, för landets handel och industri.

Men, just i afseende å detta samarbete är det jag nu kommer att uttala mig, ehuru jag vill förutskicka den anmärkning, att, om jag kommer att kritisera detta samarbete, så drabbar kritiken icke alls herrar fullmäktige — utan den andra parten.

De som följt med våra ekonomiska företeelser hafva funnit, att sedan en längre tid tillbaka här äger rum en skuldsättning till utlandet i ovanligt hög grad. Enskilda firmor, aktiebolag och — sist, men icke minst — de privata bankinrättningarna hafva ökat sina förbindelser till utlandet och använt sin kredit i en utsträckning, som kan medföra vissa faror. Jag lämnar de första kategorierna å sido, då där icke föreligga några rapporter eller någon statistik med exakta siffror, och håller mig endast till de privata bankinrättningarna, där bankrapporterna kunna lämna alla siffror exakt.

Lockade genom anbud, dels direkt från utlandet, dels från här bosatta mellanhänder, hafva de privata bankinrättningarna under de senaste åren ökat sin skuld till utlandet, såsom jag säger, på ett oroväckande sätt. Detta har skett dels genom 3 månaders s. k. blankotrasseringar, dels genom direkta lån mot reverser med eller utan hypotek, dels genom s. k. pensionering af växlar. Denna sista metod går så till, att den svenska banken säljer svenska kronväxlar till utlandet med en fast beräkningskurs, med skyldighet att vid förfall återbetala beloppet i utländskt mynt. Redan år 1905, ett för oss mycket allvarligt år, och då vi icke visste med säkerhet, om freden skulle kunna upprätthållas, tog denna skuldsättning sin egentliga början. Ultimo augusti 1905 uppgick de privata bankinrättningarnas saldosculd till utlandet — d. v. s. om man från deras skuld afdrager allt tillgodohafvande de hade i växlar i utländskt mynt — till en summa af 35 millioner kronor.

Jag fäste redan då uppmärksamheten på det olämpliga och farliga i att i en tid af oro på detta sätt skuldsätta sig till utlandet; men skuldsättningen fortgick. I den årsberättelse, daterad

Om verkställd granskning af riksbankens styrelse och förvaltning. (Forts.)

den 15 februari 1906, som den bank, där äfven jag är medlem af direktionen, afgifvit för år 1905, står att läsa följande: »Penningtillgången inom landet har under större delen af året synbarligen motsvarat behovet. Härvid bör dock anmärkas, att beloppet af de penningar, som vissa bankinstitut under olika former upplånat i utlandet för att här hemma utvidga sin utlåning, är så stort, att saldot af de enskilda bankinrättningarnas skuld till utlandet vid årets slut var högst betydande. Faran af att med sådana medel öka sin rörelse hotar, därest oförutsedda händelser inträffa, icke allenast dessa banker utan hela landet. Det vore önskligt, att detta missförhållande rättades.» Det är därför att jag har den åsikten, att detta är ett missförhållande, som gäller hela landet, som jag i dag tagit till orda. Skuldsättningen fortfar emellertid under hela år 1906. Den kulminerar ultimo maj 1907 med en saldossiffra af 104 millioner kronor. Så kom bakslaget. Det är herrarne bekant, att det utgick från Amerika, börjande där med en s. k. finanskris. Det högst ovanliga inträffade nämligen, att samtliga Förenta staternas bankinstitut fingo inställa sina betalningar under en längre tid. Det nådde äfven oss: utlåningarna återfordrade naturligtvis sina pengar, och vi finna, att ultimo december 1907 hade denna saldorskuld af de privata bankinrättningarna till utlandet nedgått till 57 millioner kronor. Huru hade skillnaden återbetalts? Jo, därigenom att de enskilda bankinrättningarna anlitate riksbanken företrädesvis med rediskontering. Riksbanken i sin tur fick släppa till de utländska valutorna, men måste i sin ordning anlita riksgäldskontoret. Lyckligtvis hade herrar fullmäktige i riksgäldskontoret i god tid begagnat sin lånerätt och i utlandet under sommaren 1907 upptagit lån på nominellt 46,800,000 kronor. Största delen af detta belopp ställde riksgäldskontoret till riksbankens förfogande, såsom herrarne kunna läsa i utskottets memorial n:o 1. Dessutom nödgades riksbanken af sina utländska obligationer sälja ett afsevärdt belopp till ett dåligt pris. Riksbankens rediskontering ökades med, om jag icke minnes orätt, 49 millioner kronor.

Om nu riksbanken icke hade kunnat hjälpa med denna återbetalning till utlandet — och hade riksgäldskontoret i sin tur icke kunnat ställa ifrågavarands belopp till riksbankens förfogande, så hade icke de privata bankinrättningarna kunnat betala i den grad, som utlåningarna återfordrade sina penningar — hvad hade då inträffat här? Jo, detsamma som inträffade i Amerika, och det är naturligtvis en sak som bör undvikas. Jag vill icke ingå i detaljer, jag vill icke ingå i en beskrifning af hvad en sådan olycka innebär. Men jag vill här framhålla hvilka betydliga vådor det är för landet i sin helhet, om dessa privata penninginstitut i hög grad upplåna pengar på kort tid i utlandet och därmed utvidga sin rörelse. Först blir det en värdestegring, som är konstlad, allting stiger i värde; dessutom blir det en konsumtion, som är oberättigad, och när sedermera bakslaget kommer, blir det *betydligt* häftigare än om landet företrädesvis begagnat sina egna medel för att utveckla sina näringar.

Men det finns en ändå större fara, och det är nämligen den, som bör framhållas i dessa tider: vi försvaga vårt försvar. (Om vid en tid, då en sådan skuldsättning når betydliga belopp, vi skulle indragas i ett krig, hvad händer då? Jo, det blir en kapp-löpning mellan våra utländska kreditorer att återfordra hvad landet är skyldigt, och som det är utlånadt på kort tid, är fristen kort. Då kan statsbanken — och just därför att den har konstruktionen såsom statsbank, såsom statens egendom — icke bispringa de privata bankinrättningarna, utan de få inställa sina betalningar, och därmed drabbas också landets kredit af en knäck, som är högst ovälkommen, just då denna kredit måste tagas i anspråk.)

Att vi i våra inre angelägenheter kunna kifvas om åsikter och annat, det är förklarligt, det är naturligt. Men när det gäller frågor utåt då måste vi hålla ihop, då måste det enskilda intresset vika för det allmänna. Här yttrades under debatten om första frågan på dagens föredragningslista, att vi skola göra allt som kan göras för att stärka vår ställning — den ärade talaren sade: till de utländska makterna — jag säger: till utlandet. Vidare sade samma talare, framför allt skola vi icke göra nagonting, som försvagar denna ställning. Det är sant, såsom han sade, beträffande diplomatiën; det är fullt ut lika sant, och det är kanske ändå viktigare, i afseende å vår ekonomi.

Min åsikt är, att de privata bankinrättningarna icke allenast icke skola försvåra riksbankens uppgift, utan att de skola underlätta denna uppgift, som är att drifva en klok bankpolitik utåt.

Jag har tillåtit mig framföra detta, därför att jag är öfvertygad om att Första Kammaren delar min åsikt, och jag vill därmed, att kammaren skall gifva herrar fullmäktige ett moraliskt stöd i deras sträfvan att få till stånd ett samarbete i denna riktning med de privata bankerna.

Friherre von Schwerin: Det är uppenbart, att bankutskottet icke haft någon direkt anledning att i nu föreliggande memorial yttra något i det ämne, som nyss här så sakligt blifvit behandladt af den framstående representanten för de privata bankinrättningarna i Sverige. För min del kan jag likväl icke annat än vara tacksam att redan nu ett sådant uttalande framkommit — och kommit i så klara former. Det veta vi väl alla, därom är jag åtminstone öfvertygad, att just denna stora skuldsättning till utlandet innebär en fara för riket, och vi hafva hört den föregående ärade talaren erkänna, att det som denna gången räddade oss från en kris var, att riksbanken kunde ingripa och hjälpa de privata bankinrättningarna. Men hvarför och hur har riksbanken kunnat göra detta? Jo, därför att riksgäldsfullmäktige i god tid skaffat sig stora tillgångar utomlands, som de kunde draga på.

Jag hoppas och jag förmodar, att det här af framgår klart och tydligt, att man får laga så, att den centrala penninginrättning, riksbanken, på hvilken allting till »syvende och sist» hänger, blir satt i tillfälle att icke vara beroende af en sådan tillfällig om-

Om verkställd ständighet som den, att riksgäldskontoret hade stora fordringar på utlandet, utan att riksbanken på ett eller annat sätt förstärkes. Jag hoppas, att riksbankens principal, Riksdagen, redan under pågående riksmöte blir satt i tillfälle att pröfva och öfverväga vidtagande af någon åtgärd i den ena eller andra riktningen i detta syfte.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i nu föredragna memorial hemställt.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet de under sammanträdet aflämnade kungl. propositionerna.

Herr *Sjöcrona* väckte en motion, n:o 46, angående ändring af § 31 regeringsformen och § 16 riksdagsordningen enligt hvilande grundlagsändringsförslaget.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

Anmälades och bordlades:

statsutskottets utlåtanden:

n:o 2, angående regleringen af utgifterna under riksstatens första hufvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hof- och slottsstaterna,

n:o 3, angående regleringen af utgifterna under riksstatens andra hufvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet,

n:o 4, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tredje hufvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet,

n:o 26, i anledning af väckt motion om anslag till utgifvande af en uppslagsbok öfver 1908 års lagtima Riksdags arbete,

n:o 27, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om utbyggande af den elektriska kraftstationen vid Trollhättan samt om ledningar för distribuering af elektrisk energi från nämnda station, och

n:o 28, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag dels för iståndsättande och ombyggnad af Skanörs hamn, dels ock för upprensning af det s. k. Väckholmssundet; äfvensom

lagutskottets utlåtanden:

n:o 7, i anledning af väckt motion om antagande af lag om tjänsteaftal mellan husbönder och tjänare,

n:o 8, i anledning af väckta motioner om skrivelser till Kungl. Maj:t angående åtgärder för befordrandet af återinflyttning hit till landet af från riket utflyttade personer,

n:o 9, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Konungen med begäran om utredning, huruvida vissa sjukdomar må utgöra äktenskapshinder och skäl till återgång af äktenskap m. m.,

n:o 10, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ansvar för den, som utsätter annan person för venerisk sjukdom m. m., och

n:o 11, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Konungen angående vidgad rätt till utträde ur statskyrkan.

Justerades åtta protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kammaren åtskildes kl. 2,04 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
